

Billeder af hverdagen
i SFO og klub

VI H LDER
AF FRITIDEN

indhold

Indholdsfortegnelse	2
Indledning	3
Rapporten	4
Børnenes frie bevægelse rundt i SFO'en	6
Pausetid, sporskifte og fredet samvær	9
Planlagte og spontane aktiviteter	13
Vi sender balloner op	17
Fællesskab og hygge	20
Venner - uvenner og konflikter	23
Mad skal der till!.....	27
Hverdagens jamsession	30
Et øje på hver en finger	33
Det handler om opdragelse og dannelse.....	36
Det sociale ansvar og omsorgen for barnet.....	40
To arbejdspladser - undervisning og fritid.....	43
Arbejdet giver energi og tapper energi	45
Opsamling: Det gode fritidsliv for børn og unge	48
Arbejdsgruppe og observatørgruppe	50
Litteraturliste	50
Oversigt over antal børn i SFO og klub for skoleåret 2014 og 2017.....	51

Indledning

Indførelsen af skolereformen har givet mange udfordringer for SFO'erne. De længere skoledage for børnene har ændret pædagogernes, pædagogiske assistenters og pædagogmedhjælpernes arbejdsdage og funktioner markant. Pædagogernes deltagelse i undervisningen fylder mere, og den tid, børnene kan være i SFO'en, er blevet væsentlig kortere. Som følge af den reducerede tid er der skåret i timetallet og dermed også i antallet af medarbejdere. Mange medarbejdere har fået reduceret deres timetal. På grund af den reducerede SFO-tid og de færre medarbejdere har det været nødvendigt at "gentænke" fritiden.

Skolereformen har således haft meget stor indflydelse på den pædagogiske hverdag og medarbejdernes selvforståelse, når det drejer sig om de aktiviteter, de kan udføre i fritiden. De længere skoledage og de kortere dage i fritidsdelen har givet og giver stadigvæk store udfordringer. Man er nu nødt til at tænke aktiviteter og børnefællesskaber ind i en ny kontekst.

På grund af den kortere tid i SFO'en er det også blevet nemmere for forældrene at lade børnene være alene hjemme i en tidligere alder eller at lave legeaftaler med børn, hvis forældre har tidligt fri. Det kan også være et økonomisk incitament for forældrene til at melde deres børn tidligere ud af SFO'en.

Det har dog ikke givet færre børn i SFO og klubber her i kommunen - snarere tværtimod. Ved skolereformens start i 2014 gik 89,1 % af børnene i SFO (0.-3. årgang) og 55,6% i klub (4.-6. årgang). Nu er tallene for skoleåret 2017 på henholdsvis 92,6 % for SFO og 60,9 % for klub. Tallene dækker over lokale forskelle - nogle steder går næsten alle børn i SFO, mens de laveste ligger på 76,1 %. Udsvingene er størst på klubområdet, her er der meget store lokale forskelle. Andelen af børn, der går i klub, svinger fra 15,5 % til 92,3% (se bilag 1 med antal børn).

Børne- og Ungeudvalget har derfor ønsket at sætte særlig fokus på SFO'erne og bevilget midler med henblik på at synliggøre og videreudvikle kvaliteten af det arbejde, der udføres.

Rapporten vil stort set udelukkende handle om det, der sker i fritiden, og kun perifert berøre pædagogernes deltagelse i undervisningen. Rapporten vil forsøge at indfange dagliglivet i SFO'erne og klubberne ved beskrivelser, billeder, udsagn fra medarbejdere og børn samt finde fritidsdelens "DNA" gennem observationer og interview. Under de enkelte afsnit vil der være opsummeringer med overvejelser, som kan bruges af ledere og medarbejdere til at spejle og videreudvikle deres egen praksis, samt en opsummering: "Det har vi set og hørt". Rapporten vil afslutningsvis komme med bud på, hvorfor det er så vigtigt at bevare og udvikle kvaliteten i kommunens SFO'er.

God læselyst!

Inge Helboe Kruhøffer,
Pædagogisk konsulent, Skoleafdelingen

Jane Vejen Boniface,
Antropolog, ekstern konsulent

¹. I rapporten bliver SFO (skolefritidsordning) brugt som en fællesbetegnelse for SFO og klub, fordi begge hører under folkeskoleloven § 3, stk. 7. På de enkelte skoler hedder det SFO fra 0.-3. årgang og klub fra 4.- 6. årgang.

². Det er primært pædagogerne, der deltager i undervisningen.

³. "Medarbejdere" bruges som fællesbetegnelse for pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere i rapporten, med mindre der er tale om en specifik medarbejder i forbindelse med et interview eller citat.

Rapporten

Formålet med undersøgelsen

Når man træder ind i en SFO, oplever man, at der hvert eneste sted hersker en unik kultur og pædagogisk praksis. Den enkelte SFO's daglige pædagogiske praksis og kultur er i høj grad et samspil mellem mange indbyrdes afhængige faktorer. Fysiske rammer, samarbejde med undervisningsdelen, størrelse på SFO'en, beliggenhed i kommunen er faktorer, der sammen med medarbejdernes forskellige faglige og personlige kompetencer, spiller en afgørende rolle for det fritidsliv, der hver eneste dag udleveres i SFO'erne og klubberne.

Umiddelbart kan det synes, at forskelligheden i de enkelte SFO'ers kultur og den pædagogiske praksis er så stor, at det ikke er muligt at finde fællesnævner i de myriader af forskellige virkeligheder, der udspiller sig. Men på trods af forskelligheden er der mange fælles træk i den pædagogiske praksis og kultur på tværs af kommunens SFO'er. Den er måske ikke så synlig ved første øjekast, men gennem interview af medarbejderne, iagttagelse af dagligdagen og børneinterview, har vi forsøgt at afdække den pædagogiske praksis og kultur, som er fundamentet for ca. 5.900 børns trivsel og læring i fritiden i kommunens SFO'er og klubber.

Rapporten rummer eksempler og fortællinger fra børn og pædagoger, samt beskrivelser fra observationsstudier foretaget i fritidsordningerne. Vi har med afsæt i det indsamlede data konstrueret "billeder" på fritidsliv og pædagogisk arbejde. Et "billede" i rapporten kunne således handle om at "kigge på den læring, som ligger i dagligdagens rutiner". Et andet "billede" kunne handle om at "se på SFO'en som et orkester der mødes hver dag og jam'er". Hvert "billede" præsenterer et tema og nogle empiriske eksempler, som kobler sig til temaet. Denne fremgangsmåde betyder, at "udsagnene" eller "beskrivelserne" kommer fra forskellige børn og voksne. Formålet med billederne er at vise fællestræk på tværs af SFO'erne.

Hvad bygger rapporten på?

Undersøgelsen er baseret på:

- Observationer i kommunens SFO'er. Hver SFO har haft besøg af en observatør i 1 til 2 eftermiddage. Observationerne er lavet af tre pædagoger (projektets observationsgruppe, en skolekonsulent og en ekstern konsulent (antropolog)).
- Interview med pædagoger/pædagogiske assistenter. Så vidt det har kunnet lade sig gøre, er der i forbindelse med besøgene i de enkelte SFO'er lavet interview med medarbejdere. Interviewene er efterfølgende noteret ned og bearbejdet i forhold til temaer. Nogle af temaerne har været defineret på forhånd, mens andre er kommet til undervejs.
- En opsamlingsdag. Midtvejs i feltarbejdet blev der afholdt en workshop, hvor observatørerne præsenterede deres data for hinanden og udarbejdede en oversigt med temaer og konkrete eksempler på tværs af materialet.
- Interview med børn. Der er lavet 24 gruppeinterview med børn fra fire SFO'er. Børnene er interviewet i små grupper á 2-4 børn fra 0. til 6. klasse. Interviewene er efterfølgende blevet noteret ned og bearbejdet i forhold til temaer. Nogle af temaerne har været defineret på forhånd, mens andre er kommet til undervejs.
- De mange observationer og interview har givet et meget stort datamateriale med et bredt spekter af temaer og problemstillinger. Vi har valgt de temaer, som ser ud til at optage børnene og medarbejderne mest, men har også brugt observatørernes blikke "udefra" til at identificere temaer og problemstillinger.

⁴ Navnene findes i et appendix sidst i rapporten

⁵ Børnene bruger konsekvent ordet "skole" om den obligatoriske undervisningstid

Børnenes frie bevægelse rundt i SFO'en

I modsætning til undervisningen, hvor børnenes dag i langt højere grad styres af bestemte krav og skemalagte timer, bestemmer børnene ofte selv, hvad de vil lave, når de er i SFO. Som små selvstyrende agenter skifter børnene som regel legekammerater og aktiviteter op til flere gange i løbet af en eftermiddag.

På spørgsmålet om, hvad det bedste ved at gå i SFO og klub, er, svarer rigtig mange børn, at de kan være sammen med deres kammerater, og at de selv må vælge. Både store og små børn fortæller med begejstring om de mange muligheder i SFO og klub:

Line og Rasmus, 3. kl.: "Man kan sige, at det er mere frit i stedet for skolen, der sidder man mere ned." "Ja, det er mere frit, man kan lege og sådan noget, og så kommer der mad en gang imellem. Mig og så et andet barn og en voksen, der hedder Gitte, vi laver nogen gange popcorn, som vi faktisk laver i dag, fordi vi skal se film... og det er meget sjovt. Og så har vi et reorum, det er et sted, hvor du kan være kreativ, og hvor du kan bygge ting ud af..." (mange forskellige muligheder remses op).

To drenge fra 0. klasse der viser rundt på legepladsen og fortæller om "alle de mange ting, man kan lave, når man er i SFO":

Drengene viser en gammel bil frem og fortæller, at man ikke må låse dørene, der sidder nogle børn derinde og leger. Vi går forbi hængekøjerne, hvor fire børn, to i hver, hygger sig. Jeg spørger: "Hvad er det bedste ved at gå i SFO?" "Det er at lege! Man kan en masse ting, man kan gå i gymnastiksalen, på tarzanbanen, cykle, der er så mange ting man kan her! Her er nogle slap-af-stole, så hvis man vil slappe af, så sidder man her!" Drengene er meget stolte over alle de ting man kan lave i deres SFO. "Ja og så har vi nogle gynger, og der er bål derovre, og crosserbanen ligger lige der, og derinde har vi en skov, hvor vi bygger mange huler. Man kan også lege krig med hinanden i skoven", fortsætter drengene.

En pige fra 5. årgang fortæller, at hun elsker at gå i gymnastiksalen, hvor hun kan øve gymnastik:

Jeg går næsten altid ned i gymnastiksalen, der kan jeg bedst lide at være. Men jeg kan også lide at lave kreative ting, male og tegne.

En anden pige fortæller:

Jeg kan også godt lide der, hvor gyngerne er, der er sådan meget roligt, jeg kan godt lide skoven måske. Jeg går tit derhen med en, der hedder Anna, vi snakker og gynger sammen.

Børnenes oplevelser knytter sig til konkrete "steder" og "muligheder" i SFO'en: steder hvor de kan lege lidt væk fra andre (lunden eller skoven), steder hvor de kan slappe af (havestolene – måske et tæppe under en busk), steder hvor de kan dyste (crosserbanen), steder hvor de skal være ansvarlige (når hønsene skal passes). De mange "rum" i SFO'en giver børnene forskellige typer oplevelser og erfaringer, som de selv kan opsøge.

Observation

I et hjørne af fællesrummet er der stillet nogle halvægge op. Fem drenge leger med en middelalderborg. De har også gang i bilerne, som de løfter op i luften og laver lyde til. De er meget optaget af at lege sammen. Det er de samme drenge, som lige før spillede bordtennis inde ved siden af. Efter et stykke tid forsvinder de ud af rummet og går ned ad gangen, mens de snakker om en kammerat, og om han er gået hjem.

Observation

Der er mange børn, der leger på gangene, især veninder der går rundt to og to, med armene om hinanden. Der er en god stemning af fri leg, hygge og samvær. Jeg går udenfor og møder en masse børn, der kommer løbende hen over pladsen. De fortæller, at de har haft "fri hal".

Det regner, og de skynder sig ind og forsvinder ned af gangen, mens de snakker højt. Længere nede ser jeg to drenge, der spiller pool. En pige sidder og pynter et glas, og en anden pige går rundt med sin mobil i hånden og snakker med en voksen. De har ikke travlt. Den voksne pakker boller ned i poser. Pigen følger snakkende med, da den voksne begynder at gå videre med bollerne.

Langt hovedparten af børnene giver udtryk for, at de har det godt og hygger sig i SFO'en med alle de muligheder, der er, og at det er dejligt selv at kunne bestemme. Vi har mødt meget få børn, der ikke leger eller deltager i en aktivitet. De børn kan virke lidt ensomme. Det kan være, at det kun lige er den dag, vi var der - men de findes. Vi har set børn, som venter på at blive hentet eller på at kunne ringe hjem og som havde svært ved at komme i leg.

Observation

3 piger fra børnehaveklassen kommer hen og spørger, hvem vi er. Efter at vi har svaret dem, fortæller de, at de venter på at klokken skal blive tre, så må de nemlig få lov til at ringe hjem. De spørger: "Hvad er klokken?" Da vi fortæller dem, hvad klokken er, går de igen. Kort tid efter kommer de igen og spørger om klokken. Det gentager flere gange indtil den ene af pigerne husker på, at de godt må ringe hjem før, fordi der er en voksen derhjemme i dag.

En pige kommer hen til os, og vi snakker lidt om forskellige ting. På spørgsmålet om det er hyggeligt at gå i SFO'en, siger hun:

"Der er ikke så mange, jeg kan lege med, så jeg er begyndt at øve mig på at gå ud af SFO'en."

Vi har set og hørt

- Børn der er flere forskellige steder i løbet af eftermiddagen
- Børn der hurtigt går hen til en aktivitet eller får aftalt med en eller flere kammerater, hvad de skal lave
- Børn der giver udtryk for at de elsker selv at kunne bestemme, hvad de gerne vil lave
- Børn der hygger sig med at sidde lige så stille med en aktivitet
- Børn der udnytter de "rum" der er i SFO'en, såsom "havestole", "nogle tæpper under en busk", "crosserbanen" osv.
- Børn der gerne vil have flere gynger, så de ikke skal stå i kø til dem
- Få børn der ikke rigtig kommer i gang med en leg eller aktivitet, og som bare venter på at blive hentet.

Til overvejelse

- Hvad betyder det for børnene at være et sted, hvor leg og samvær ikke er voksenstyret - og hvor de selv kan vælge? Hvad er godt, og hvad ikke så godt?
- Er der øje på børn, der har brug for selskab og hjælp til at finde ud af, hvad de har lyst til?
- Er der forskellige "rum", der kan tilgodese de forskellige børns behov for leg og aktivitet?
- Ændres "rummene" over tid, og ændres de efter børnenes behov - eller har de bare den samme funktion?
- Er det de samme børn, der ikke kommer i gang med en leg eller en aktivitet?
- Er der børn, der ikke har så meget voksenkontakt?
- Er der steder, hvor børnene kan trække sig tilbage?

Pausetid, sporskifte og fredet samvær

At træde ind i en SFO kan minde lidt om en banegård fredag eftermiddag med masser af travlhed og rejsende, der bevæger sig på kryds og tværs. En pædagog fortæller:

“Det kan godt føles lidt som en banegård nogen gange. Før i tiden havde vi mere tid med børnene og kunne nå at lave nogle ting sammen. Nu er der meget kort tid i SFO'en, enten bliver børnene hentet, eller de skal videre til en fritidsaktivitet.”

En anden pædagog siger:

“Når børnene kommer her, har de brug for noget godt mad og fri tid, for de er helt brugte.”

Hvordan arbejder man med børnefællesskaber i denne nye ramme? Måske “banegårds-metaforen” kan hjælpe til at give forskellige blikke på de nye rammer: Fra banegården afgår der tog hver halve time, der er tider, der skal passes, og tasker der skal huskes. Men banegården er også et sted, hvor mennesker mødes, henter inspiration, falder i staver og samler kræfter til næste rejsemål.

En dreng på 12 år fortæller, at det ikke er varigheden eller hyppigheden, der betyder noget for ham, men derimod fællesskabet og muligheden for “bare at komme”:

“Jeg kommer ikke hver dag, og nogen gange er jeg her bare en halv time, fordi jeg skal videre til fodbold. Jeg spiller meget fodbold i min fritid, en gang kom jeg her næsten ikke, fordi jeg spillede så meget fodbold, men jeg kunne ikke undvære det. Det er dejligt, man bare lige kan komme og være lidt, måske få lidt at spise og snakke med de andre. Det holder mig oppe, selv om jeg ikke kommer hver dag.”

Citatet fortæller, at drengen føler sig velkommen og som en del af fællesskabet, selv om han ikke deltager regelmæssigt. Måske fortæller det også noget om “pauser”? At det gode ved klubben er, at man kan sidde og slappe af, inden “næste tog afgår.”

Eftermiddagene kan opleves travle og hektiske. Især for medarbejderne. Der er aktiviteter, som skal sættes i gang, alt imens børnene kommer og går. En medarbejder fortæller:

“Jeg har stor selvbestemmelse over min dagligdag. Jeg planlægger selv pædagogiske forløb – dog er det blevet svært med forløb, nu hvor dagen er så kort.

Børnene kommer sporadisk, de er optaget af meget fx sport og orker ikke meget mere, når skoledagen er slut. Det er udfordrende, men stemningen hos os er, at intet er umuligt.”

Men er det også børnenes oplevelse, at tiden er presset? På spørgsmålet om, hvad det gode ved at gå i SFO eller klub er, svarer børnene blandt andet: “vi har mere tid sammen”.

“I skolen er der jo kun 2 frikvarterer, men her har vi mere tid sammen.”

“Her kan man snakke og have tid sammen – det kan man ikke i skolen på samme måde.”

“Det er rart at have tid til at snakke med sine venner, det kan man ikke altid i skolen, hvor det hele tiden skifter mellem timer og frikvarter. Man kan også lave noget færdigt i krea-rummet”

Andre børn fortæller, at der ikke er tid nok til at lege. De bliver afbrudt midt i deres leg, og de oplever, at en eller to af vennerne bliver hentet.

Observation

Ude i skoven bygges et lille univers op.

4 børn er med, 2 drenge og 2 piger. Pigerne dirigerer, og drengene parerer ordrer.

Snart bliver en pige og en dreng hentet, det er legens præmis, forklarer de mig – de siger: "Sådan er det næsten hver dag, vores leg bliver ødelagt. Når vi lige leger godt, er det slut, vi har for lidt tid til at lege." De to tilbageværende leger videre. Det er stadig pigen, der giver ordrer og bestemmer. Og drengen siger "ok" og gør, som der bliver sagt.

En dreng siger: "Så nåede jeg alligevel ikke at bytte kort med nogen. Han spørger ud i luften: "Er Niklas skredet?" De andre børn svarer: "Ja, han er skredet."

Sammenlignet med skolen oplever børnene "mere" tid til samvær med deres venner i SFO'en og klubben, men også en frustration over, at der ikke tid nok. Men det kan godt være nødvendigt at "frede samværet" for børnene, så de får ro til at være sammen, mens de er i SFO/klub. To drenge fortæller om en særlig regel, de har lavet i deres SFO:

Dreng A: "Man må ikke lave aftaler den første time".

Interviewer: "Hvorfor har man den regel?"

Dreng B: "Det er nok fordi ellers er der ikke nogen i SFO'en, for så går de bare hjem. Så ringer man bare til sin mor og spørger "må vi godt lege?" "Ja", "okay så går vi hjem".

Interviewer: Nå, så smutter I fra SFO'en? Den regel kan jeg godt forstå, for ellers så er der jo ikke nogen at lege med her i SFO'en? Ville det ikke være fjollet, hvis man gjorde det hver dag?

Dreng A: "Jo, for så er der aldrig nogen i SFO'en"

Dreng B: "Så er der ikke nogen at spille pool med"

Vi har set og hørt

- Hektisk aktivitet når (mange) børn kommer fra undervisning med skoletasker, der skal i garderoben, krydses ind og gives beskeder
- Børn der kommer 'dryssende' ind i SFO'en og roligt forsvinder forskellige steder hen
- Børn, der hurtigt finder de aktiviteter, de vil i gang med, eller som går til en voksen for at få hjælp
- Børn der giver udtryk for, at det er dejligt, at de selv kan bestemme, hvad de vil lave
- Børn der giver udtryk for, at de kan lide at være en del af fællesskabet - selvom det kun er kort tid
- Børn der bliver kede af det eller irriterede over, at de bliver afbrudt midt i en leg eller aktivitet
- Medarbejdere der ankommer sammen med børnene fra undervisning eller efter at børnene er kommet
- Medarbejdere der står parat med mad til børnene
- Kort tid til at afvikle forskellige aktiviteter og medarbejderes frustration over, at det kan være svært at nå noget på så kort tid
- Børn der fortæller, at de kan nå mange ting på en eftermiddag
- Børn der bliver afhentet midt i en aktivitet eller en leg.

Til overvejelse

- Hvordan modtages børnene, når de kommer fra skole? Kommer der mange børn på en gang - hvad betyder det for jer og børnene? Hvordan ønsker I, at det skal være for børnene at ankomme til SFO'en?
- Kan der ændres i typen af aktiviteter og ambitionsniveauet, så medarbejdere ikke oplever frustration over, at de ikke kan få "tiden til at slå til"?
- Hvornår oplever I fællesskab sammen med børnene? Er det i nogle bestemte sammenhænge, hvor der opstår en særlig stemning, eller når I som voksne gør noget bestemt?
- Er der mulighed for fordybelse for børnene og at bare være tilstede i nuet (at være i flow)?
- Hvordan kan man imødekomme børnenes behov for at lege og være sammen? Er det noget, der bliver italesat over for forældre? Kan der laves lokale anbefalinger til forældre?
- Er der genkendelighed i de små dagligdags rutiner? Det er vigtigt element for både børn, ansatte og forældre. Det er med til at skabe trykthed for børnene, at dagligdagen er genkendelig.

⁶ Børnene siger som regel altid "voksen" om medarbejderne i SFO'en eller klubben.

Planlagte og spontane aktiviteter

Det første man bliver mødt med, når man kommer ind i mange SFO'er, er en aktivitetsplan eller en ugeplan, som viser, hvilke aktiviteter børnene kan melde sig på i løbet af ugen. Aktiviteterne spiller en helt central rolle for SFO'erne og prioriteres højt blandt børn og medarbejdere. Det viser sig blandt andet ved, at der tilbydes flere forskellige aktiviteter på en eftermiddag: "bålmad på legepladsen", "stikbold i hallen" og "kreativt værksted". Aktiviteter betyder, at børnene har mulighed for at søge det, de har lyst til eller behov for. Nogle børn har brug for "at brænde krudt af i hallen", mens andre har brug for "at sidde i deres egen boble og lave noget kreativt". Aktiviteterne har også den funktion, at de hjælper med "at sprede børnene ud" på et større område.

Aktiviteterne bliver primært til på baggrund medarbejderens interesser og kompetencer, lokale traditioner og de muligheder, der er i de inden- og udendørs fysiske rammer.

".....vi vægter, at vi er forskellige. Vi kan så mange forskellige ting, og vi er forskellige. Men det er også vigtigt, at børnene kan spejle sig i de forskellige voksne, og vi kan byde ind med mange forskellig aktivitet, fordi vi har så mange forskellige kompetencer."

Aktiviteterne er ikke statiske, men udvikles over tid og ændres med årstidernes skiften. Medarbejdere er gode til at fange "modeluner", det afspejler sig bl.a. i de kreative værksteder, og de fanger de interesser, der rører sig blandt børnene. Børnenes ideer bliver taget alvorligt, og mange steder foregår der en fælles ideudvikling mellem børnene og voksne.

"Hvis de selv kommer med forslag til noget, tager vi det selvfølgelig op. Mange af vores modtagerbørn er rigtig glade for at lave noget med perler og være kreative, så det har vi gjort rigtig meget ud af ved at købe en masse forskellige perler hjem. Vi tager det på et personalemøde og snakker om det ikke var en god ide at sætte gang i den aktivitet, fordi der er nogen børn, der har efterspurgt det. Men det kan også være, at vi ser noget, som børnene har brug for. Det kan f.eks. være, at nogle børn har brug for at blive udfordret fysisk."

Vi har i dette afsnit hentet nogle få eksempler frem, der giver billeder på "aktiviteter", deres "opståen" og "betydning for børnene". Nogle aktiviteter starter som interesser hos børnene.

Magnus fra 4. klasse fortæller:

"Vi var fire, der fingerboardede, og vi kedede os lidt og spurgte, om vi kunne købe nogle ramper, og så fik vi dem, og nu fingerboarder vi endnu mere og bliver bedre. Det bedste er, at hvis man har en fritidsinteresse så vil de gerne én - for eksempel det her fingerboarding, at de gider det!"

Mens børnene oplever aktiviteter som "sjove" eller "hyggelige", fungerer de ofte som middel til at opnå noget mere og andet end bare aktiviteten i sig selv. I samtalerne og interviewene nævner medarbejderne i flæng mange forskellige formål: være en del af fællesskabet, lære at tage hensyn til hinanden, arbejde med sociale kompetencer, træne fin- og grovmotoriske færdigheder, robusthed, overvinde sig selv ved at gøre noget der er svært, være udholdende, tage ansvar eller bruge aktiviteten som mulighed for at tale med børnene om det, der fylder. Kort sagt hjælper aktiviteterne i medarbejdernes optik børnene til at blive livsduelige og til mestre deres liv. Flere steder nævner medarbejderne, at de bruger SMTTE-modellen på personalemøder til at drøfte, hvad formålet er med en given aktivitet. Formålene kan både være rettet mod enkelte børn eller en børnegruppe.

"Det var egentlig bare tanken, at vi skulle lave Doodle-tegninger i 14 dage, men børnene ville ikke slippe det - de elsker det simpelthen. Jeg kan se, at mange falder helt ned og man kan næsten sige, at de kommer i en slags meditativ stemning. Når de så sidder der og tegner Doodle-tegninger, så kommer der nogle gode snakke børnene imellem og med mig. De får vendt noget af det, der fylder i deres verden".

"Jeg gør det helt klart for børnene, at det tager lang tid at lave en kurv eller en taske og jeg vil også have, at de skal gøre det færdigt. Men så får de også lavet noget, de kan være stolte af og vise frem derhjemme"

⁷ Skateboard

Medens pædagogerne har et dobbeltformål eller en "skjult dagsorden" med aktiviteterne, oplever børnene samværet med andre børn, nærværet, aktiviteten og det at kunne lave et produkt som en dejlig ting.

Pige fra 4. klasse fortæller:

"Der er bare så hyggeligt at sidde og lave forskellige krea-ting og Lene finder hele tiden på noget nyt - eller også kan vi selv komme med ideer"

Ikke alle aktiviteter er planlagte, og det er vigtigt for børnene, at medarbejderne er i stand til at følge en pludselig opstået interesse.

Observation:

En pædagog begynder at tømme akvariet for vand. Planterne er gået ud og der skal sættes nye fisk i. To piger kommer hen og bliver nysgerrige, de stiller spørgsmål og kigger på. De rører ved sandet som er blevet mudderagtigt. Sammen med pædagogen snakker de om, hvad der er gået galt siden planterne er døde. Snart har de handsker på og hjælper med at gøre akvariet rent. De snakker løs og har det hyggeligt sammen med pædagogen.

Observation:

5 drenge har fundet et muldvarpeskud, og de følger dens gange ved at tage græstørv op. En fantastisk spændende leg med højt aktivitetsniveau, og alle er engageret, begejstret over hvad de finder ud af om muldvarpens liv. Det synlige resultat af legen kan måske nok betragtes som hærværk.

Observation:

Cirka 20 børn er optaget af at finde snudebiller. De arbejder sammen i tre grupper og samler dyrene i hver deres spand. Nogle kan i begyndelse ikke overvinde sig selv til at tage billerne ud af agernene, men som legen udvikler sig – og dermed også intensiteten, får de brudt den grænse. Da jeg har min iPad ved hånden, læser vi sammen, hvad der står på nettet om de små dyr. Børn bliver hentet, andre overtager, og legen er i gang hele SFO-tiden.

Mange SFO'er har aktiviteter, som går igen hver uge, og som ikke kræver den store forberedelse.

To drenge fra 1. klasse fortæller, hvilke aktiviteter de har i deres SFO. En af drengene remser automatisk op, hvornår der er bål-dag, hvornår man kan spille rollespil, og hvilke dage han har mest lyst til at komme. Han kan alle dagene.

Interviewer: Er det godt med sådan en ugeplan synes du, så man ved hvad der kommer?

Dreng A: Ja, på en måde, men det er også lidt kedeligt for så kommer der jo ikke noget nyt. Man ved hvad der kommer og man har prøvet det så mange gange, det er lidt kedeligt at gøre det igen og igen.

Interviewer: Hvad skulle der så ske, hvis det skulle være noget helt andet?

Dreng A: Der skulle ske nogle nye ting, måske udflugt, måske gå ud i skoven og finde nogle ting man kunne bruge, der var også en gang vi samlede skrald.

Interviewer: Så I kunne godt tænke jer at der skete noget nyt?

Dreng A: Ja, men det behøver ikke at være hele tiden.

Dreng B: Måske hver måned der kunne ske noget nyt eller en gang om ugen, så kunne man prøve det.

⁸ SMTTE-modellen: model til at arbejde struktureret med en opgave.

Vi har set og hørt

- Aktiviteter der fordeler sig ude og inde
- Faste eller gentagne aktiviteter såsom bålmad, lege i hallen, udendørs lege, spilledage og forskellige former for kreative værksteder
- Børn der glæder sig til bestemte aktiviteter og ser frem til de dage, hvor det er på ugeplanen
- Børn der kan lide at bruge tid på de samme ting (nærmest hver dag), fordi det er deres interesse, og fordi de synes det er sjovt
- Børn der har brug for afveksling og gerne vil prøve nye ting
- Børn der fortæller, at det er dejligt, at de voksne går med på deres ideer
- Børn der ikke deltager, men kigger på, slapper af, går rundt, snakker med de andre børn eller er sammen med en voksen
- Børn der fortæller, at de foretrækker deres iPad, hvis de har brug for ro eller pause fra at være med til en aktivitet (vi har kun set få børn, der sidder og læser, kigger bøger eller får læst højt fra en bog)
- Børn der hjælper en voksen med noget praktisk, såsom at pakke boller, ordne frugt, passe dyr, dække bord og rydde op
- Børn der selv finder på aktiviteter og lege, der udvikler sig og trækker flere børn til
- Voksne der hjælper enkelte børn med at deltage i en aktivitet.

Til overvejelse

- Hvordan I kan eksperimentere med planlagte og spontane aktiviteter samt aktiviteter, der understøtter børnenes ideer og interesser?
- Udnyttes de kompetencer og interesser I hver især har i personalegruppen - kan I afprøve nye og anderledes lege og aktiviteter med børnene?
- Børnene kan lide, at der er forudsigelighed og genkendelighed, men sætter også pris på overraskelser eller nye spændende tiltag og årtidsbestemte aktiviteter - hvordan vægtes det?
- Hvor går man hen, hvis man har brug for pause? Hvordan finder børnene ro?
- Nogle børn elsker at hjælpe med forskellige ting - mens andre gerne vil slippe - hvad er jeres holdning til det?
- Giver I hinanden plads til at gå i gang med spontane aktiviteter?

Vi sender balloner op

Dette afsnit handler om de begivenheder, traditioner og påhit, som giver hverdagen en anden farve og noget at snakke om, børn, forældre og medarbejdere imellem.

Hver SFO og klub har deres egne traditioner, som børnene ser frem til hvert år, foruden diverse påhit og ugentlige begivenheder, som er med til at give hverdagen en anden farve. Nogle traditioner går langt tilbage og er som regel opstået lidt tilfældigt. Det kan f.eks. være, at en eller flere medarbejdere har en særlig passion eller kompetence inden for et bestemt område. Det er som regel kun en eller få medarbejdere, der er primus motor, men de øvrige medarbejdere er gode til at bakke op, give plads og tid eller være "vandbærer", når store begivenheder skal planlægges, øves og løbe af stablen. Hvis ideen viser sig bæredygtig og har succes, så udvikles den over tid og bliver til en vigtig del af SFO'ens fortælling. En fortælling, der går videre fra store børn til små børn, fra gamle til nye medarbejdere, og som nye forældre hører om. Børn og medarbejdere taler om det og glæder sig til planlægning, forberedelse og afviklingen - også selvom det er krævende for både medarbejdere og børnene.

Her er et nogle eksempler, men der findes mange, mange flere:

Markedsdag, halloweenfest, rollespilsuge, sæbekasseløb, børne-MGP, temaaftener med fællesspisning, gøglermarked, på cykel ud at plukke jordbær, bagedyst, biografture, olympiske lege, kaffedans hver fredag osv. osv.

Observation fra en aktivitetsdag, hvor der samles penge ind til en tur med overnatning:

Bålhuset: Et par drenge bliver spurgt "kan I ikke lige ekspedere det her, ind i køkkenet, skyl af og sæt i opvaskemaskinen?". Drengene hælder det hele ned i vasken, det larmer helt vildt. Den ene siger "er det sådan du skyller af derhjemme?". Den ene siger til den voksne i køkkenet: "Vi har sindssygt mange kunder, vi har travlt". Drengene skynder sig, de er presset. Den ene siger "der er mange der elsker vores suppe, der er vildt mange der venter". En voksen siger "laaangsomt, jah, jah, men så må de vente lidt, de har ikke glæde af, at I er lige ved at gå ned, fordi I har så travlt". Drengene er dedikerede og betydningsfulde. De får hurtigt fyldt i opvaskemaskinen og er afsted igen. Ved bålhuset ekspederer den ene kunderne (det er svært at sige "minestronesuppe"). Den anden samler de brugte tallerkener sammen og løber ind til køkkenet. På et tidspunkt siger den voksne i bålhuset, "tror du ikke du skal have en slapper?" - "Nej der er vildt travlt". Den voksne sætter en pige til at passe gryden, da han skal ind i køkkenet og se hvordan det går. Pigen er lidt tøvende. Den voksne siger "det kan du godt klare" og går. Pigen rører og rører, hun tager ansvaret meget alvorligt. Da den voksne kommer tilbage siger han: "dem der hjælper til her må godt få en gratis portion". Børnene er lidt tøvende i forhold til, om det nu går an - altså at de holder en pause?"

Observation

Det er rigtig varmt i dag, men indenfor sidder der børn og to voksne og laver øreringe og forskellige smykker. De er koncentreret og ingen taler om at gå uden for- smykkerne skal jo laves færdige. De skal sælges på markedsdagen sammen med mange andre ting, som børnene også har været med til at lave. Pengene går til en tur for de børn, der skal til at gå i klubben. Øreringene bliver hængt pænt op på et stativ. En pige lader fingrene glide gennem øreringene på stativet og siger: "Jeg synes, de er pæne - vi kan sagtens sælge dem alle sammen. Jeg tror, min mor godt tænke sig dem der" (og peger på nogle).

Observation

Musikken er høj og pigerne øver dansetrin på scenen, hvor scenetæppet er trukket for. Der er skal være en stor MGP-fest senere på ugen, hvor forældrene er inviteret. Så nu er det ved at være sidste udkald for at få øvet de sidste trin igennem. Der er aftalt faste tider, så alle holdene kan nå at få øvet sig. En medarbejder styrer musik og lyd og nogle af de største børn fra klubben dirigerer de mindre piger. En medarbejder sørger for at hente børn og holde øje med tiden. Pigerne kommer fra flere forskellige nationaliteter, men har alle den fælles lyst til at danse og gøre deres bedste. De taler lidt indbyrdes om dansetrinene. En mor står tålmodigt sammen med to mindre børn og venter på, at storesøster skal blive færdig med at øve, så de kan komme hjem. Pædagogen fortæller i en pause, at de store klubpiger øver dansetrinene med de mindre piger i et klasselokale og hvis de ikke kommer, får de "eftersidning og lektier for"

En pædagogmedhjælper fortæller:

Børnene glæder sig helt vildt til gøglermarked og de vil meget gerne lave mad, være med til bagedyst og sådan noget!

Spørger man børnene, hvad de gerne vil have mere af i deres SFO, er det tydeligt, at udflugter, hyggeaftener og temadage står højt på listen:

"Det kunne være dejligt med en lille udflugt til et flot sted eller en biograftur måske".

"I sommerferien kan man tage med ud og plukke jordbær i klubben, det er bare så hyggeligt... men det er mest i ferien vi gør det".

"Nogen gange laver vi aftensmad og kan blive her lidt længere, så vi har mere tid sammen med pædagogerne, det kunne de godt gøre lidt mere".

"Nogen gange er de andre børn lidt misundelige for så kan de ikke komme med til gøglerdag og sådan noget.

Interviewer: Er det godt at der er nogle store arrangementer en gang imellem? Ja." Interviewer: hvis de nu ikke var der, hvad så? Så ville det være lidt kedeligt, synes jeg."

Vi har set og hørt:

- Børn der kan fortælle om tidligere begivenheder og dele minder med hinanden.
- Voksne der fortæller, at børnene glæder sig rigtig meget og oplever et særligt fællesskab omkring SFO'ens traditioner og begivenheder.
- Børn der fortæller, at de føler sig heldige og særlige fordi de er med (i forhold til deres kammerater som ikke går i SFO/klub)
- Børn og voksne der fortæller, at det er sjovt at planlægge en begivenhed sammen. At forberedelserne ofte er lige så hyggelige som selve arrangementet.
- Børn og voksne der virkelig yder rigtig meget, tilsidesætter sig selv og udholder noget for at arbejde hen imod den fælles sag - nemlig afviklingen af begivenheden.

Til overvejelse:

- Hvilken betydning har de "balloner", I sender op i hverdagen - både de store og de små?
- Indgår det som en del af de pædagogiske overvejelser, når der planlægges store eller små begivenheder eller traditioner?
- Hvad betyder det for jer og for børnene?
- Kommunikerer det til forældre og kollegaer, hvad den fælles oplevelser har af betydning for børnene og den fælles tilknytning til SFO'en?
- Hvordan tilpasses og udvikles traditioner, så de hele tiden har relevans?
- Er traditionerne båret af enkeltpersoner, eller er hele personalegruppen engageret?
- Hvor meget fylder traditioner i forhold til andre aktiviteter?

Fællesskab og hygge

I mange af vores interview hører vi børn fortælle, at de kan lide at komme i deres SFO og klub, fordi de oplever en god stemning, og de har et godt fællesskab med de voksne og kammeraterne. Men hvad er det, der giver den gode stemning? Hvornår opstår følelsen af fællesskab og hygge? Vi har taget nogle eksempler med:

Tre børn fortæller, hvordan det har været for dem at starte i klub, og hvad de lægger mærke til, som er godt:

Søren: "Der er rigtig meget fællesskab, det er ligesom at have en anden familie"

Anja: "Ja et andet hjem"

Søren: "Alle er søde ved hinanden og taler pænt til hinanden. Lone har det sådan, at vi ikke må bande og råbe".

Erik: "Det er ikke så tit der er nogen der bander mere – jeg er stoppet med det."

Undervejs i feltarbejdet begyndte vi at spørge børnene, hvordan det ville være hvis de ikke havde en klub eller SFO at komme i? Det kom der bl.a. følgende refleksion på:

Gunnar: "Så har man ikke et sted at være – nogen gange glæder jeg mig hele dagen til at komme i klub, så vi kan spille videre."

Rikke: "Så har man ikke rigtig noget at lave og så skal man være alene hjemme, det vil være rimelig kedeligt."

Anja: "Og så fik man heller ikke fællesskabet."

Rasmus: "Man ville ikke være så meget sammen med sine venner, hvis man nu bare var sammen i skolen. Oppe i klubben kan man gå rundt og spørge, hvem der vil lege noget. Jeg tror man ville bare lege med de samme og gå hjem til hinanden, de samme tre måske, men her er vi jo alle sammen."

Gunnar: "Der er altid rart at komme - man har aldrig en dårlig fornemmelse."

Rasmus: "De voksne er altid klar og med på den."

Interviewer: er det anderledes end i skolen?

Rikke: "altså i skolen er ens klasselærer jo den der skal lære en noget, man kan også godt lave sjov med sin klasselærer, men bare ikke på samme måde som med pædagogerne"

Interviewer: Så det er ikke helt det samme?

Rasmus: Nej det her er ligesom et andet hjem og vi hygger sammen og har det sjovt.

Som citatet viser, er fællesskab og hygge en vigtig del af SFO'en og klubben: "Det her er ligesom et andet hjem", siger en. En anden siger: "Der er altid rart at komme, man har aldrig en dårlig fornemmelse". Vi kender alle fornemmelsen af at træde ind i et andet menneskes hjem og mærke den stemning, der kan være der. På samme måde opleves det, når man træder ind i en SFO eller klub.

Observation:

Stedet virker roligt, nærmest hjemligt. Børnene ved hvad de vil lave, nogen spiller bordtennis og andre spiller spil. Hvis ikke man har lyst til at lave noget, duller man bare rundt. Børnene ser ud til at trække derhen, hvor de ønsker at være. De voksne virker afslappede, tingene kører ikke i så højt et gear, men der er alligevel masser af "små aktiviteter".

I vores interview med børnene har vi også spurgt ind til, hvad de syntes om de voksne. I interviewene er der mange børn der giver udtryk for, at de voksne er flinke:

“De voksne er flinke og også sjove.... de kan godt finde på at grine og lave sjov med os... det er godt, at de ikke altid er bestemte, men at de godt kan gå hen og lave lidt

sjovt med os”.

“Ja, de voksne er helt vildt flinke - megaflinke, jeg havde en i børnehaven - hun var skrap! De voksne har tid til at hjælpe og så er der faktisk en voksen ... og hun har

faktisk også tid til at lege. Vi har sådan nogle slåskampe med madrasser og puder og sådan noget og så kan hun godt finde på at kilde og det er rigtig sjovt ...

“Birthe hun er sjov at være sammen med, hun gør skøre ting og maler på væggene.”

Børnene har yndlings voksne, men der er også voksne som de ikke bryder sig så meget om.

“Vi har 3 voksne. Sonja er god at snakke med og hun kan også godt skælde ud, men hun gør det kun, når vi har gjort noget dumt. Hun skælder ikke sådan en ud når alle høre på det - men trækker os lidt til side..... Hans er god til at drille og lave en masse fis og sjov med os, men han kan også godt bliver sur..... Elsebeth er sådan mere stille, hun siger ikke så meget og laver ikke så mange ting..., så hende taler jeg ikke så meget med..... men hun er da sådan OK “ (hun kigger hen på mig, som forsikre, at citaterne er anonyme)

Vi har set og hørt

- Børn der giver udtryk for, at det rart med den kammeratlige drillende tone, der er mellem børn og voksne
- Børn der elsker hyggen og det fællesskab, der er mellem børn og voksne
- Alt medarbejderens væremåde og personlighed er vigtig for stemningen
- At børnene er gode til at fortælle, hvad de synes, der er karakteristisk ved de forskellige medarbejdere
- Især de ældre børn bruger udtrykket “et andet hjem”, når de omtaler, hvorfor det er godt at komme i klubben eller SFO'en
- Børn der giver udtryk for at det er dejligt at kunne være sammen med mange forskellige kammerater og føle sig som en del af et fællesskab
- At især klubbørnene ville være sammen med færre børn derhjemme eller måske være alene hjemme.

Til overvejelse

- Hvordan er stemningen og tonen i jeres SFO/klub generelt? Noter ned, hvilke stemninger I oplever i løbet af dagen eller i løbet af en hel uge og snak med hinanden, om det er sådan, I ønsker, det skal føles at være i jeres SFO/klub
- Er der hygge på skemaet, og har I det sjovt - børnene elsker det!
- Er der fokus på en god stemning i de forskellige aktiviteter?
- Er der hygge for hyggens skyld?
- Drøfter I, hvordan I hver især er over for børnene, og hvilke børn der søger bestemte voksne?
- Føles det rart at træde ind i jeres SFO eller klub?
- Har I italesat over for forældrene, hvad det betyder, at klubbørnene har et fristed, hvor der er mange forskellige kammerater?
- Hvordan vægtes det at give de store børn et godt klubtilbud?

LEGORUM

- || MAN MÅ **IKKE** STJALE
- || MAN MÅ **IKKE** SMADRE
- || MAN MÅ IKKE BRUKE EGT LEGO
- || MAN MÅ IKKE SMIDE ELLER VURTE TING

♡ ALT LEGO SKAL GEMMES PÅ DIN GRUND

♡ DU ER FIN MED I 1 BASE

♡ DU **SKAL** cykle op

Venner - uvenner og konflikter

Når man bevæger sig rundt i en SFO eller taler med medarbejdere og børn, kan det jo ikke undgå, at vi ser børn, der får skældud af en medarbejder, børn der driller hinanden eller bliver uvenner. Vi har spurgt både børn og medarbejdere, hvordan de har det med konflikter. Vi har også spurgt børnene, hvad der sker, når der er konflikter børnene imellem.

Hvis børnene bliver uvenner, afhænger det meget af alder, hvordan de svarer. De mindste børn søger hjælp, og her har vi stødt på forskellige "regler" for, hvordan man løser en konflikt.

Drenge fra 1. klasse:

"altså de voksne siger, at man først selv skal prøve selv at snakke om det... hvis man så prøver og ikke kan finde ud af det og så kommer de og hjælper..."

"... først skal man prøve selv og så må man hente hjælp til at snakke om det og først tredje gang kommer de så og hjælper en"

3 drenge og en pige fra 3. klasse

"... nej det sker ikke så tit, at vi bliver uvenner... men så klarer vi det selv. Vi ved, at hvis vi henter en voksen, så bliver de sure på den ene og så er den ked af det. Så er det bedre, at vi klarer det selv. Så går vi sådan lidt væk fra hinanden eller tager hjem og så kan man bare lige ringe sammen og så næste dag i skolen, så har man glemt det... det har de fleste... og så pludselig har man glemt det og så leger man bare sammen igen"

"Hvis der er nogen der bliver uvenner, så tager Marianne os lige ud spørger, hvad var der egentlig der skete? Så man ikke bare råber det ud i fællesskabet... eller hvis man er ked af det, så spørger hun om det eller hvis man er trist en dag. Så tager hun os lige ud og så snakker vi om det"

Irettesættelse af børn kommer til udtryk gennem måden, hvorpå der tales til børnene på. Vi har oplevet mange forskellige irettesættelser og "skæld ud", lige fra: "det ved I godt, at I ikke må", til medarbejdere der skældt børn ud for noget, de har forbrudt sig mod. Børnenes oplevelse af "skæld ud" handler om oplevelse af retfærdighed, og hvordan de i øvrigt opfatter den konkrete voksne.

"Vi får nogle gange skæld ud, men det er kun når vi gør noget der ikke er i orden... hvis vi f.eks. går hen et sted hvor vi ikke må... så er det sådan også OK... Jeg synes, at Birthe tit skælder meget ud... hun kan godt virke sådan lidt sur i det"

Her er par eksempler på forskellige tilgange til at irettesætte børnene:

Observation

To drenge står med røde kinder og en medarbejder skælder dem ud i en mellemgang ved garderoben. De har mod reglerne ringet på deres mobiltelefon og lavet en legeaftale med en af forældrene. Der er en klar regel om, at de ikke skal ringe til forældrene i SFO-tiden og nu har medarbejderne fundet ud af det. Han er tydeligvis meget irriteret på de to. De får konfiskeret deres mobiltelefoner. Stemningen er trykket og et par andre børn lusker stille forbi. Medarbejderen går, de to drenge kigger stille op for forsvinder ind i et andet rum.

Observation

Henrik kigger forbi i tumlerummet og ser tre drenge i gang med at spise æbler, hvilket de ikke må og han siger: "jeg kan ikke se 3 drenge herinde, der er i gang med at spise æbler" og smiler til drengene. Drengene smiler tilbage og skynder sig ud i fællesrummet for at spise deres æbler færdige.

I interviewene med medarbejderne spurgte vi, hvordan de havde det med konflikter og det at skulle irettesætte eller skælde børnene ud. Alle siger, at det er en del af arbejdet. Når der er så mange børn sammen, kan ikke undgås, at der opstår konflikter børnene imellem, som de ikke selv kan klare, eller at nogle overtræder de fælles regler.

"...Hmmm, jamen, det er hvis jeg ikke kan få løst konflikten, så kan det godt fylde ind lidt imellem. For hvordan er det lige jeg kan komme ind på det- da jeg lige var startet, syntes jeg, at jeg godt nok var på herrens mark hele tiden, men med tiden og den erfaring man har - det man lære om kommunikation og alt det jeg sådan har været igennem, så har jeg fået et helt anderledes syn på det. For før i tiden har jeg jo også søgt syndebukken - hvem er startet. I dag er jeg sådan set ligeglad med hvem der har startet det, for du har en historie og du har en historie- så du fortæller, hvordan du har oplevet det og du fortæller hvordan du har oplevet det. Det er jo to forskellige historier. Så prøver vi at komme ind til sagens kerne og hvad er der gået galt og hvad kan vi så gøre. Det synes jeg, at jeg rigtig gode erfaringer med og det lykkes i 99,9 % af tilfældene."

"Jeg prøver altid at få en konflikt afsluttet, så ingen børn skal gå hjem og være kede af det eller være uvenner. Det, der kan gøre mig ked at det, er, når jeg ikke kan nå ind til et barn og en konflikt ikke kan blive løst op..... nogle gange må jeg så bare erkende, at der skal en anden voksen til - men det er da hårdt."

Vi har set og hørt

- Børn der fortæller, at det er rarere at være sammen, når børn taler pænt til hinanden, og at de voksne hjælper dem til det
- At de mindste børn har brug for hjælp til løse konflikter. Det fylder meget, hvis de ikke får den hjælp, de behøver
- De større børn er gode konfliktlødere og har forskellige strategier til at komme ud af en konflikt - de vil helst blande medarbejderne uden om
- Medarbejderne hjælper især de mindre børnene med konflikter og giver dem redskaber til selv at løse konflikterne
- Medarbejderne tackler konflikter meget forskelligt - de fleste er rigtig gode konfliktlødere
- Medarbejdere giver udtryk for, at konflikter børnene imellem jævnligt er på deres dagsorden. De tolererer ikke en rå tone blandt børnene.
- Børn der giver udtryk for, at det er OK at blive skældt ud, hvis man har gjort noget dumt - men de kan ikke lide "sure" voksne.

Til overvejelse

- Er der en fælles tilgang/referenceramme til at løse konflikter eller er der en individuel tilgang blandt medarbejderne?
- Er der børn, der går under "radaren" og ikke får løst konflikterne inden de går hjem?
- Er der fælles regelsæt for at løse konflikter?
- Har I fælles refleksioner over, hvordan I hver især løser konflikter - kan I tale om det, hvis en medarbejder skælder meget ud eller har en uhensigtsmæssig tilgang til at løse konflikter?
- Hvordan får I øje på det, der "foregår i krogene" - og hvad gør I ved det?
- Er der børn, der bliver udsat for mobning?
- Taler I med børnene efterfølgende om, hvordan de oplever det, hvis en voksen skælder ud?

Mad skal der til!

På vores besøg rundt i SFO'erne er vi stødt på mange forskellige "madordninger" og "madoplevelser". Både børn og voksne fremhæver madens betydning, og at børnene ofte er sultne, når de kommer fra skole. Maden er noget børn og voksne samles om og en vigtig del af den fælles fortælling om være sammen i SFO'en eller klubben. Her ligger der også et socialt element i at lære at dele med andre, når der ikke bare er mad ad libitum, vente på at det bliver "min tur" og, i den udstrækning det er muligt, hjælpe med at tilberede mad til andre.

Og mad skal der til! Selvom det ikke altid er tilstrækkeligt. En af de bemærkninger, vi hyppigt har hørt i forbindelse med servering af maden: "Der er kun en til hver". Flere gange har vi stødt på børn, der har forsøgt at omgå reglen og forsøgt at "snyde sig" til et stykke ekstra frugt eller mad. "De skyldige" bliver som regel opdaget af de andre børn eller af en medarbejder.

Observatøren sidder og taler med en medarbejder:

En dreng står og kigger på os. Medarbejderen spørger: "Aksel, vil du spørge om noget?"

Aksel: "Hvorfor skældte du Henrik ud?"

"Fordi han tog frugt. Han havde fået et stykke. Han har været her 3 gange for at spørge om han måtte få et mere og hver gang fået at vide, at der var et stykke til hver og nej! Ikke noget ekstra til ham. Da jeg så lige stod og talte med en voksen tog han alligevel et stykke – han troede ikke, jeg så det. Når han tager et ekstra, er der et andet barn der ikke kan få et. Det er at stjæle og det er ikke i orden."

Aksel: "Du så helt tosset ud i hovedet."

Medarbejder: "Ja, jeg blev godt nok vred."

Men... nogle gange lykkedes det alligevel af slippe afsted med at tage mere end det, der er aftalt.

Der er blommer og pærer.

Barn 1: "Hvor mange må man få?" Barnet kigger spørgende hen på et andet barn

Barn 2: "Har du fået en blomme, skal du tage en pære nu".

En tredje dreng står ved siden af og siger: "Ups, jeg har taget to blommer."

Det barn, der spurgte, tager en blomme mere, og det barn, der havde fortalt, at man kun måtte tage en blomme, tager nu også en blomme. De 3 skynder sig at luske væk fra bordet med frugten.

Flere af medarbejderne nævner, at man før skolereformen havde tid til at forberede maden sammen med børnene. Den tid er der ikke mere, så nu er det i højere grad medarbejderne selv, der forbereder maden.

"Før havde jeg altid flere børn med til at skrælle gulerødder og forberede eftermiddagsmåltider, men det er der bare ikke tid til mere."

"Jeg sørger for at maden står parat, når de kommer fra skole, de er sultne og så falder der lidt mere ro på, når de har fået noget at spise."

Observation

Klokken er lidt over halv tre og børnene kommer nærmeste væltende op af trapperne. Der er hektisk aktivitet i det lille klublokale. Der skal "krydses ind" og gives beskeder, børnene flokkes om koldskålen, der står klar på bordet. Der er en hyggelig stemning med plads til drillende bemærkninger fra både voksne og børn. Efterhånden som børnene bliver færdige, sættes de brugte tallerkener i opvaskemaskinen og børnene går i gang med at spille og lave forskellige aktiviteter.

Observation

Klubben har besøgsdag for 3. klasserne, så de kan lære klubben at kende. Der bliver lavet toast i ovnen og duften breder sig til det meste af klubben. 3 drenge er i fuld gang i køkkenet. "Man må kun være i køkkenet, når man laver mad". De 3 nyder tydeligvis det privilegium at lave toast sammen med en voksen.

En af drengene siger til mig:

"Vil du ikke også have en toast"? Jeg svarer: "jo tak". "Hvad vil du have på"? Han remser mulighederne op for mig og går straks i gang med at lave en toast efter mine ønsker. Børnene i rummet ved siden af får efter tur langet en toast over halvmuren, der adskiller køkkenet fra de øvrige lokaler. Der bliver spillet på mange typer af elektroniske devices rundt ved bordene og i sofaerne. Børnene sidder tæt, er dybt koncentreret og kommenterer ivrigt, samtidig med at toastene spises.

Vi har også set og hørt om forskellige måder at organisere maden på:

Observation

Børnene står tålmodigt i en lang række ved bålhuset. I dag bliver der bagt pandekager. Børnene skal selv bage pandekagerne på en lille pande med et langt skaft. Dejen er lavet i forvejen. Der er voksne, der hjælper børnene med at få hældt dejen på panden og med at vende pandekagen. Børnene får den færdige pandekage på en lille tallerken og sætter sig rundt omkring bålpladsen ved bænke. Pandekagen er hurtig spist. Et par børn forsøger at komme i køen igen. "Nej, den går ikke, der er kun en til hver", siger en af medarbejderne.

Observation

Børnene skærer frugt med Katja. De skærer bananer pærer, kiwi og melon. Der bliver snakket om frugterne, skralden må man ikke spise. Den er måske sprøjtet. "Nu kan I skylle jeres hænder og måske være med til at dele ud. "Iben, vil du ikke skylle det her skærebæret?"

Nu kan I lige stole ned, det er kedeligt, det skal man også, når man er i cafeen."

Iben og Maja stoler ned mens Katja skærer det sidste frugt. Man må tage 3 forskellige stykker frugt. 2 drenge kommer ind og spørger om der er cafe nu? Kaja svarer: "Der er cafe lige om lidt". De 5 børn, der hjælper i cafeen skiftes til at tørre borde af og hjælpe. "Lige om lidt må I løbe ud og sige der er cafe. "Jeg vil styre vandmelon", siger et af børnene.

Man må tage 3 forskellige stykker frugt. Børnene sætter sig ved bordene og spiser. Der snakkes med lave stemmer ved bordene. Der er 10 børn udover hjælperne.

"Vi har en seniorjobber som står for cafeen. Der kan de få brød og frugt og der bages brød hver dag."

"Vi prioriterer bespisning og bruger også en del penge på det, men man kan søge om tilskud gennem EU. Børnene er sultne. Vi serverer typisk frugt, rugbrød, suppe og pitapizza. Maden er klar, når børnene kommer i SFO'en. Vi skiftes til at tilberede maden på dagen eller også forbereder vi det dagen før med børnenes hjælp."

"I ferierne bliver der lavet rigtig, rigtig meget mad og bagt en helt masse. Det betyder, at vi året rundt kan servere en ret varm mad en gang om ugen."

"Vi bager brød en gang om ugen - de andre dage er der frugt og grønt."

Flere pædagoger nævner, at børnene kan være trætte og sultne efter skole, og at det hjælper børnene at sidde sammen og få noget at spise:

"Børnene har brug for et måltid, de er sultne, så om eftermiddagen serveres noget der har karakter af et måltid."

"Når børnene kommer her, har de brug for noget godt mad og fritid, for de er helt brugte." Et barn siger: "Lige nu kan man få koldskål, det er lige når man kommer fra skole, så får vi noget at spise."

Vi har set og hørt

- Børn der ser frem til at få mad, og som hygger sig med spise sammen med andre børn
- Sultne børn, der kan spise mere end et stykke eller en portion
- Børn der lærer at vente på, at det bliver deres tur, deles med andre om det der er, og hjælper med at lave mad. Hvordan man opfører sig sammen med mange andre børn ved et måltid
- Medarbejdere der udfolder store bestræbelser på at organisere måltidet, så der også kan blive tid til andre aktiviteter og tiden sammen med børnene
- Frustration over, at det ikke mere er muligt at inddrage børnene så meget som tidligere på grund af tid- og personaleressourcer
- For få penge til at købe mad for

Til overvejelse

- Er det diskuteret blandt medarbejdere, hvor stor betydning maden har for børnene - både i forhold til, at de er sultne men også det sociale og opdragende?
- Har madens betydning for børnenes trivsel været drøftet i skolebestyrelsen og blandt forældrene?
- Er det muligt for at ændre i prioriteringen af økonomi, så børnene kan få mere at spise hver dag?
- Er det undersøgt, om det er muligt at søge om EU-midler?
- Kan madordningen organiseres anderledes, så der ikke skal bruges så meget tid på det - eller skal det være som en del af en aktivitet, der fylder meget mere med inddragelse af børnene?
- Ved forældrene godt, hvilken betydning maden har for børnene - og hvordan inddrages de?

Hverdagens jamsession

”vi skal kunne arbejde med uforudsigelighed og hurtige temposkift”

I et orkester er det bydende nødvendigt, at alle kender deres eget og orkester medlemmernes instrumenter og deres indbyrdes formåen. De skal have øvet melodierne, der skal spilles, så de præcist ved, hvad der skal ske hvornår. Det giver frihed til at afvige fra det aftalte og lade de enkelte instrumenter udføre små soloer eller justeringer undervejs under ledelse af orkestrets leder. En koncert er kun vellykket, hvis samspillet og interaktionen med publikum fungerer.

Således er det også tilfældet for dagligdagen i en SFO. Det er vigtigt, at medarbejderne kender hinandens kompetencer, at man stoler på hinanden, og at rollefordelingen er aftalt i forvejen. Ingen medarbejdere har på noget tidspunkt det fulde overblik over, hvad der sker rundt i en stor eller lille SFO.

”Vi har en tavle i vores personalerum med alle dagene. Det er guld værd, at vi har den tavle og kigger på den hver dag og kan justere. Hvis ikke vi havde det kvarter hver dag, så så vi ikke hinanden. Der er 1000 m² med hal og legeplads, nogle skal have en-til-en, en skal sende til håndbold, osv. Så vi er jo meget spredt som personale. De 10 minutter betyder, at vi lige når at se hinanden i øjnene. Det, at lærerne tager vagten ude mens børnene har pause gør, at vi får tid til at mødes kort, os pædagoger. Det skulle alle have mulighed for.” (pædagog)

Som medarbejder er man afhængig af sine kollegaer, og at man med sikkerhed ved, hvem der tager sig af at sende børn hjem, eller hvem der har ansvaret for en given aktivitet, så man selv kan koncentrere sig om ”sin” aktivitet og nærværet med børnene.

”Vi er ret afhængige af hinanden. Når alle gør hvad der er aftalt, giver det ro og tryghed. Omvendt er vi også gode til at ændre på tingene, hvis der opstår et eller andet.” (pædagog).

Solopræstationerne skifter umærkeligt mellem de enkelte voksne og er afhængig af mange parametre: den voksnes kompetencer inden for en given aktivitet, kendskab til børnene og (hierarkiet) de voksne imellem.

Observation

Grethe er ved at gøre parat til bålmad. Rasmus kommer forbi. Grethe: ”Vi er nødt til at lave om på det, det står ned i stænger og børnene bliver våde, der er ikke plads til alle i bålhuset. Kan du ikke hente maden ind, så kan de stå her i tørvej?” Rasmus nikker og går i gang med at hjælpe.

Der foregår hele tiden små og store justeringer, og det sker nogle gange så umærkeligt og med en rutine så stor, at stort set ingen bemærker det. Små ordvekslinger og hurtige interaktioner mellem de voksne udgør en vigtig forudsætning for, at en eftermiddag fuld af mange uforudsigelige hændelser kan lykkes. Uforudsigeligheden er et arbejdsvilkår, og det er nødvendigt at kunne magte det for at arbejde i en SFO.

Observation

Palle kommer fra undervisningen sammen med nogle børn og går hen til Randi, der står og tager boller ud af ovnen. Palle siger: ”Sidsel fra 2. b. har alligevel fri og Torben og Peter fra 2. a har været oppe og toppes i det sidste frikvarter - dem skal vi lige holde lidt ekstra øje med” - Han fortsætter: ”jeg har jo udevagten i dag og vi skulle egentlig spille bold, men nu bliver det til sneboldkamp i stedet for. Randi nikker og fortsætter med sine gøremål og siger: ” jeg holder lige øje med de to kamphaner - men måske vil det være godt for dem at komme ud og få brændt lidt krudt af?” (medhjælper og pædagog)

Vi har set og hørt:

- Medarbejdere som er spredt på et stort areal (ude og inde og i forskellige bygninger) med hver deres aktivitet eller funktion
- Medarbejdere der er sammen om en aktivitet eller en gruppe børn (få gange)
- Medarbejdere der fortæller, at det er vigtigt at have tid til at planlægge dagen og udveksle informationer med hinanden, inden børnene kommer og i løbet af eftermiddagen
- Lærere der giver børnene fri før tiden, så børnene kommer, før SFO'en egentlig har åbent
- Medarbejdere der fortæller, at de kommer sammen med børnene eller nogen gange efter, fordi de er med i undervisningen
- Medarbejdere der fortæller, at de kan lide deres arbejde, fordi de har indflydelse på, hvad de vil lave sammen med børnene og kan lide den fleksibilitet, de har i deres arbejde med børnene
- Medarbejdere der oplever, at de har mange børn at holde øje med og som giver udtryk for, at der kan være dage, hvor det kunne være rart med et ekstra par hænder
- Stor fleksibilitet og tillid til, at kollegaerne er med på at ændre og justere aktiviteter
- Flere medarbejdere, der i interview giver udtryk for, at de er frustrerede over, at der ikke er den fornødne tid til overgang fra undervisning til fritid.

Til overvejelse:

- At der planlægges med minimum et kvarter hver dag mellem undervisning og fritiden. Det vil give mere ro, mindre stress og mulighed for mental omstilling, når man ikke skal gå direkte fra undervisning til fritid. Hvor medarbejderne har mulighed for at mødes og justere dagen og få de nødvendige informationer.
- Kan lærerne f.eks. tage det frikvarter, der er mellem undervisning og fritid, som det bliver beskrevet i eksemplet ovenfor?
- Har alle overblikket over de daglige aktiviteter? Der skal være en tydelig og synlig ansvarsfordeling, så alle ved, hvilke opgaver der skal løses i løbet af eftermiddagen - det giver tryghed.
- Giver I hinanden mulighed for at improvisere, når børnene efterspørger det, eller situationen ændrer sig?

Et øje på hver en finger

Uanset om det drejer sig om små eller store aktiviteter, er det pædagogiske personale nødt til at have opmærksomheden rettet mod flere ting på en gang. På samme måde, som at de skal justere dagligdagen og kunne agere med uforudsigelighed, er det også et vilkår, at medarbejderne altid skal have et øje "på hver en finger". Børnene kræver hele tiden forskellige former for opmærksomhed, nogle ved at være højlydte, andre er mere usynlige, og det kræver, at medarbejderne "ser" børnene. Ofte er der gang i afviklingen af forskellige aktiviteter. Børnene kommer og spørger om noget, de skal have hjælp til, eller de har brug for hjælp til at klare en konflikt, samtidig med at forældre kommer og henter børn, taler om praktiske ting eller giver besked.

"Det er en stor del af hverdagen – det er vi så vant til. Det tænker vi ikke over -det er jo en del af virkeligheden".

"Jo, man tænker over det. Det kan da være irriterende, at det altid er dem, der råber højest, der bliver hørt. Når f.eks. man har en aktivitet, så er man nærværende. Men hvis der virkelig er et behov, så er vi der!"

"Børnene er indstillet på, at det er en del af virkeligheden, at de ikke altid kan blive hørt. Vi forbereder børnene på, at når man er blæksprutte, så ved de godt, at man kan gå fra et spil."

"Vi bruger relationsskemaer - her kan vi hurtigt se, om der er børn vi ikke har været omkring"

"Hvis man skal tænke over det, så betyder det, at man ikke har set det pågældende barn. Vi drøfter så at følge de enkelte børn, vi måske ikke har været så opmærksomme på."

Observation

Lone er i gang med at rydde op efter eftermiddagsmåltidet. Hun har travlt med at vaske skåle op og sætte service i opvaskemaskinen. Der kommer et barn, der skal krydses ud på iPaden, hun skal have hjælp, hun kan ikke finde ud af det. Samtidig kommer der to drenge, de spørger om lov til at få noget papir til at lave flyvere af. Ved bordet ved siden af, sidder der en dreng og ser meget fortvivlet ud. Lone bemærker det og spørger ham, hvad han har lyst til. Han trækker bare på skulderen. En mor kommer ind af døren for at hente sine børn. Lone og moderen taler sammen om forskellige praktiske ting og der bliver krydset ud. Moderen går sammen med to børn. To piger vil gerne have mere mad – Lone. "Nej, det går ikke, I ved godt, at det skal være inden kl. 14.30, ellers bliver det stillet væk". Et par piger kommer forbi og skal have hjælp til afslutte noget fingerstrik. Lone prøver igen at tale med drengen, alt imedens hun tørre af i køkkenet. Hun prøver at få ham til at fortælle, hvad han har lyst til- han trækker bare på skuldrene. Lone er færdig med at rydde op og sætter sig nu sammen med drengen og kommer med flere forslag til, hvad han kan lave. Hun finder papir og farver frem og viser ham, hvordan man kan lave forskellige mønstre med specielle mønsterark. Straks kommer to piger til og går i gang med at lave mønstre med farver på papiret. De snakker løs i munden på hinanden om de forskellige muligheder der er. Drengen kigger bare på. Lone opgiver og lader ham sidde. "Han savner sin kammerat og føler sig utryk, når han er gået hjem", siger hun senere som forklaring på, at drengen ikke har lyst til noget. Jeg har talt med hans mor om det. "Vi arbejder med at "åbne ham op" og gøre ham tryk, så han ikke er så afhængig af én kammerat."

Observation

Ellen sidder og spiller Kalaha med en pige. Der kommer nogle forældre forbi for at hente et par børn. Ellen udveksler bemærkninger med forældrene, hendes opmærksomhed vendes væk fra spillet. To piger har taget et spil frem ved et andet bord, der går ikke ret lang tid inden de er uenige om reglerne og de diskuterer højlydt. Ellen irettesætter dem fra sin plads – men det hjælper ikke. Hun rejser sig og hjælper dem videre. Hun sætter sig igen og spiller Kalaha. Der går ikke lang tid inden de to piger igen er højlydt uenige. Ellen må igen rejse for at skille de to piger ad. Seancen gentager sig. "HALLO", siger pigen – "VI SPILLER KALAH" og ser opgivende ud. Ellen sætter sig for at spille Kalaha-spillet færdigt, men pigen har mistet interessen og hun fordeler hurtigt glaskuglerne rundt i hullerne på brættet og sætter det på plads.

Vi har set og hørt

- Forældre der kommer og henter børn og udveksler bemærkninger eller taler i længere tid med medarbejderne, medens de er i gang med en aktivitet sammen med børn
- Medarbejdere der konstant bliver afbrudt af børn der "kommer forbi", når der er gang i en aktivitet
- Børn der har brug for hjælp og afbryder andre børn eller medarbejdere i en aktivitet - eller gennem deres adfærd nødvendiggør, at medarbejderen afbryder det, de er i gang med
- Børn der opgiver, fordi de skal vente for længe
- Børn der siger, at de voksne har så travlt, og de ikke altid har tid til at hjælpe
- Medarbejdere der oplever, at de ikke kan "nå omkring børnene" og har en overfladisk kontakt med flere af dem

Til overvejelse

- Kan eller skal man mindske dilemmaet med at have opmærksomheden rettet mod flere steder på en gang og samtidigt være nærværende?
- Er det noget, der italesættes på personalemøder?
- Er det muligt at reducere antallet af afbrydelser, når forældre henter børn? Ved forældre, hvad det betyder, når samværet med børnene afbrydes?
- Er der en fælles metode og tidspunkter, hvor børnene bliver drøftet - f.eks. gennem relationskemaer?
- Hvordan sikre I, at alle børnene får voksenopmærksomhed fra en eller flere voksne hver dag?

Det handler om opdragelse og dannelse

Hvad enten vi taler om aktiviteter, overvejelser om børnegrupper, enkelte børn eller samtaler med børnene, så ligger der meget ofte et opdragende element i samværet med eller omkring børnene. Opdragelse eller dannelse er en væsentlig del af den pædagogiske hverdag og en "grundlæggende bæretone" for det, der foregår i SFO'erne og klubberne. Det gennemsynder medarbejdernes hverdag sammen med børnene, og medarbejderne tillægger det stor betydning, når de selv fortæller om, hvad der er vigtigst for dem i deres arbejde.

I vores interview med medarbejderne er der således ingen tvivl om, at de har meget på sinde i forhold til børnene. Flere af de garvede medarbejdere har ikke noget imod at bruge ordet "opdragelse" om det, "de gør ved børnene". Andre bryder sig ikke om ordet "opdragelse" og kan bedre lide ordet "dannelse".

"Skal man se helt nøjternt på det, har vi jo børnene i flere vågne timer end forældrene har, derfor er det også et krav om, at vi fortæller dem hvordan man er sammen med andre i SFO'en. Det er vel en blanding af opdragelse og dannelse – man bliver dannet gennem hele livet".

Uanset ordvalg har vi gennem interviewene og vores iagttagelse set og hørt mange eksempler på, hvordan medarbejderne hele tiden opdrager eller danner børnene. Vi har i det følgende kategoriseret nogle forskellige eksempler på opdragelse eller dannelse i hverdagen - men der er mange flere.

At være en del af et fællesskab

"Man kan blive overrasket, men der er børn der ikke ved hvordan man skal agere i fællesskabet. Vi skal lære børnene at være en del af et forpligtende fællesskab. Det er noget de skal have med i deres rygsæk, så de kan blive helstøbte voksne".

"Vi er enige om, hvordan vi vil være sammen, alle tager fat på det hvis der er noget, hvis der bliver råbt meget, så går vi alle ud og finder ud af, hvad det er, så det ikke kommer til at fylde"

At være robust og kunne klare sig selv

"Det med at opdrage børnene, medens jeg har dem, er vigtigt i mit arbejde. Jeg går ind for robusthed, børnene skal lære at klare sig selv. F.eks. hvis der kommer et barn og spørger om hjælp til at få taget papiret af en slikkepind, så siger jeg nej. Så spørger jeg: "nu leger vi, at der ingen voksen er – hvad vil du så gøre?" Barnet foreslår så måske at tage en saks. Jeg vil ikke servere det for børnene, men få dem til at tænke selv ved at spørge: Hvad kan du gøre? Børnene skal lære at klare sig selv, men jeg vil gerne være med at foreslå forskellige muligheder. Vi oplever alt for mange børn og unge der ikke tør stille sig op eller kan tage initiativ. Jeg gerne være med at give børnene en tro på, at de godt kan klare sig selv."

At være en del samværet og samarbejde med andre

"Man skal opføre sig ordentligt overfor hinanden. Vi retter på dem (børnene red.), når de ikke taler ordentlig sammen i. En rå omgangstone giver en dårlig stemning og er med til at fremme mobning. Vi voksne er rollemodeller, så vi skal også tale ordentlig til børnene og hinanden"

"Der bliver lavet mad og bagt en helt masse. I løbet af året bliver der serveret en ret varm mad en gang om ugen. En dag om ugen er der hjemmebagt brød, de andre dage er der frugt og grønt. Der er meget socialt samvær i de aktiviteter, ligesom samarbejde er vigtigt".

SFO'erne arbejder ud fra en grundlæggende holdning om og accept af, at vi er forskellige som mennesker, og at forskellighed er en styrke. Børnene lærer i SFO'en at tage hensyn til hinanden, og at alle børn har forskellige kompetencer, evner og behov. Accept af forskellighed og anerkendelse er ikke blot en bærende "grundtone" i det pædagogiske arbejde, men kan også anskues som en "samværsform", hvor den voksne hele tiden er i spil og

guider børnene. Med små nik, samtaler, humor og tonefald gives der plads til det enkelte barns følelser og læreprocesser, mens det styrer gennem hverdagen.

Eksemplet handler om at være en del af et fællesskab, hvor der som udgangspunkt er ens regler for alle - og så alligevel ikke. En pige føler sig tydeligvis frustreret, fordi et andet barn bryder reglerne, men får god hjælp fra pædagogen, der samtidigt anerkender pigens frustration.

At være anerkendende, tage hensyn og acceptere forskellighed

Observation

Else er i aktivitetsrummet. Der er fuld gang i mange forskellige kreative aktiviteter. Der er børn rundt om bordet og de har næsten hele tiden behov for hjælp. På et tidspunkt kommer en pige farende ind fra et andet rum og klager over en af drengene: "Tobias klipper i papiret inde på midten og han bliver sur og slår ud efter mig, når jeg siger, at det må han ikke." Else svarer: "Ja, det er rigtigt, at man ikke må klippe i midten af et nyt stykke papir, men du ved godt, at Tobias nogen gange har en kort lunte, så jeg synes, du skal lade ham være". Pigen accepterer forklaringen og går ind ved siden af igen. Else kigger lidt efter ind i rummet og taler med Tobias.

"Vi er rummelige og kan favne mange forskellige børns adfærd. Vores force er også fleksibilitet, vi bliver ikke styret ind i nogen retning, men kan selv vælge. Vi giver plads til hinanden og skaber en bred vifte for børnene".

Der er således en konsensus om, at forskellighed er en styrke, og det er vigtigt at give plads til hinanden, ud fra en grundantagelse af at det er vigtigt for børnene at møde troværdige voksne. Og troværdig kan man kun være, hvis man er "sig selv".

Børn kommenterer ofte på hinanden, hvilket kan være ubehageligt for det barn, der bliver talt om eller kigget på med sigende blikke. Men også her guider pædagogerne, så børnene lærer at tage hensyn til hinanden og være tilpas med at være "den man er".

Observation

Børnene er bænket ved bordene og 3 drenge er ved at spise deres madpakker. De taler om hvad forskellige ting koster i boden. Helen spørger: hvor meget koster det, hvis man skal købe en bolle og 2 gulerødder? To af drengene er hurtige til at regne det ud. Den tredje dreng har lidt svært ved at finde ud af det. De to første fniser lidt. "Nej, I skal ikke gøre nar", siger Helen, "Peter kan godt, han skal bare have lidt mere tid til at finde ud af det. Det er i orden, at vi ikke alle er lige hurtige."

At lære gennem dagligdagens rutiner

Det kan synes trivielt, når man som voksen endnu engang må minde om, "at der skal ryddes op i dukkekrogen", eller "at der kun er et stykke frugt til hver." Men gentagelser og rutineprægede handlinger er en del af hverdagen og rummer vigtige interaktioner mellem børn og voksne. Vi har taget nogle eksempler med, der viser, hvordan børn udvikler forståelser og sociale kompetencer gennem daglige rutiner og handlinger.

I dette eksempel ser vi en voksen, der hjælper børnene med "at kaste et blik på bordet" og se, om alt er i orden, inden der kaldes til spisning. Børnene går med på ideen om, at det skal se pænt og indbydende ud.

Observation

Helen er i gang med at gøre klar til spisepausen sammen med 2 drenge og 1 pige fra 3. klasse. "stolene skal sættes pænt ind til bordene, så det ser indbydende ud, når de andre børn kommer". Børnene løber rundt og skubber med stor iver stolene ind og retter på voksdugene, der ligger på bordene. Helen kigger rundt i rummet og siger: "ja, nu ser her pænt ud". Børnene gå ud af rummet.

I nedenstående observation bliver børnene venligt "mindet om", at det er pænast at rydde op, inden man går videre til næste leg. Børnene finder ud af, at de kan have det sjovt, mens de rydder op.

Observation

Tre drenge er i dukkekrogen. De forhandler om møblerne. Mand og kone har soveværelse på altanen. Efter ca. 15 minutter vil to af drengene lege noget andet. "Skal vi ikke gå ud?"... "Skal vi rydde op?" Trækker på skuldrene. De skuler over til mig [observatør, som selv er pædagog] Jeg skriver og lader som ingenting. De beslutter sig for at gå. Jeg siger: "skal I ikke rydde op?" "Nej - der er andre der vil lege med det"... "Hvem?". De kigger sig omkring - trækker på skulderen. "Selv om jeg ikke arbejder her, ved jeg at I skal rydde op". De går i gang og gør en leg ud af det, de er hurtige og har det sjovt. To drenge kører væk med den ene vogn til udklædning. Jeg siger til de to, der er tilbage: "Husk også at tage møblerne på altanen, hvis der kommer regn bliver de våde"... "Nej det skal de to andre hjælpe med". En voksen kommer og til hende siger de: "vi vil ikke rydde op alene". Den voksne henter de to andre. De kommer og sammen rydder de op.

At lære at tage ansvar og mestre noget

I det følgende eksempel fortæller tre klub-børn, at det føles rart at få mere ansvar, og at de er glade for, at en af pædagogerne har lært dem at bruge opvaskemaskinen:

Signe: "Ja og her putter vi selv i opvaskeren. Det har vi lært. Men i SFO'en er alting klar."

Rasmus: "Det er ligesom at vi tager mere ansvar i klubben. For i SFO'en er det de voksne der gjorde det hele, lavede maden og sådan. Nogen gange kan vi finde på at bage en kage eller lave te oppe i klubben og så sætter vi tingene i opvaskeren."

Interviewer: "så, det er måske det at I er blevet ældre?"

Anne: "Ja og så Hanne, hun lærer os at sætte tingene i opvaskeren og starte den."

Rasmus: "Det er nogle gode pædagoger vi har."

Vi har set og hørt:

- Medarbejdere der gerne vil lære børnene at kunne begå sig i et fællesskab ved at guide, tage ansvar, lære dem forskellige færdigheder, accept af forskellighed ect.
- Medarbejdere der har noget, de gerne "vil" med børnene – ved at give udtryk for deres holdninger, når de taler med børnene om forskellige ting i alle de små dagligdags rutiner
- Børn der fortæller, hvad man må og ikke må i deres SFO
- Klubbørn der fortæller med stolthed i stemmen, at de godt kan lide at få mere ansvar
- Børn der selv tager ansvar for at rydde op
- Rutiner der giver struktur og genkendelighed
- Børn og voksne som hjælper hinanden
- Rutiner vedrørende "goddag og farvel-situationer", spisning, oprydning, brug af værksteder og materialer.

Til overvejelse

- Giv plads til rutinerne og tag en snak om, hvad rutinerne betyder for jer og børnene?
- Snak med børnene om, hvad der har betydning for dem, og hvordan I kan give plads til, at børnene kan lære nye ting (såsom at sætte i opvaskemaskinen)?
- Er der fælles holdning til og mål for dannelse, eller er den individuelt funderet?
- Er der en bevidst progression og fælles holdning til, at børnene skal tage mere ansvar?
- Har I en fælles holdning til opdragelse/dannelse – hvad betyder det for jer?
- Bliver det drøftet, hvad er vigtigt for jeres SFO - og er det synligt for forældrene?

Det sociale ansvar og omsorgen for barnet

Det kan være svært at observere omsorg, men omvendt er man ikke i tvivl, når man mærker den. Den mærkes, når medarbejderne taler om børnene og i samværet med børnene. En observatør skriver:

“Jeg ser en fantastisk evne til at hjælpe hinanden og masser af samspil mellem børnene. Jeg ser også fordybelse og anerkendelse fra de voksne. Der er en glad og opmærksom omgangstone mellem de voksne, mellem voksne og børn og børnene imellem. Gensidig anerkendelse.”

I en bred forstand handler pædagogernes omsorg for børnene om at skabe en ramme, hvori alle børn trives og får mulighed for at udvikle sig.

“Vi har en del visiterede børn her i SFO'en og det er en udfordring, vil jeg sige. Vi kørte et projekt sidste år, hvor de trænede spil og når de så kunne dem, så kom den almene del med. Træningen gjorde, at de kunne begå sig. Det princip er rigtig godt. De sidder simpelthen sammen med en voksen og lærer spillet og når de så kan det rigtig godt, så tager man nogle andre børn med. Det er jo det store spørgsmål – hvordan laver man inklusion?”

“Mindre rum er vigtige, så børnene kan hygge sammen. Det sociale er vigtigt, at man kan lære hinanden lidt bedre at kende. Vi skal tænke på at børnene skal rekreere – i skolen er de jo under kommando. Så der skal være plads til at børnene vælger selv og så hjælper vi dem med at finde ud af, hvad de har lyst til. Der skal også være mulighed for at kunne gå hver for sig og så kan man også lave noget sammen, for de børn som har behov for det. Nogen kan ikke være tæt på andre, andre kan ikke lide høje lyde, de børn kan ikke begå sig i den store flok, så de skal have mulighed for at trække sig.”

Mange pædagoger fortæller om glæden ved at se børnene trives, være nysgerrige og prøve ting af, og at de føler et stort ansvar for, at børnene hver dag forlader SFO'en med positive oplevelser. En pædagog fortæller, at det er vigtigt at fokusere på det, der lykkes for barnet, og at det giver energi og glæde at se børnene lykkes, når rammerne giver dem muligheden:

“I skolesammenhæng er klassen udfordret, det dræner mig ikke, for jeg har fokus på det, der lykkes. Når jeg ser dem i SFO-sammenhæng, får jeg lov at se, hvad de også kan – jeg elsker mit arbejde.”

Interviewer: “Kunne det ikke være givende at komme i jobudveksling i en anden SFO? Medarbejder: “Jamen, det kan jeg da ikke, jeg kan ikke undvære “mine børn” i en hel uge - du kan jo se hvor meget de har brug for, at jeg hjælper dem. De er mest trygge, når jeg er her.”

I mange af vores interview nævnes aktiviteter som en god måde at skabe nærvær med børnene på. Mens børnene sidder med saks, papir og alverdens forskellige materialer, har pædagogen ud over opmærksomheden med at hjælpe børnene med den praktiske udførsel, også fokus på samtalen børnene imellem, og hvad den enkelte siger.

“Når børnene sidder og laver forskellige ting, kommer der mange forskellige emner på banen. Jeg kan finde ud af om de har det godt eller om der er ting de går og tumler med – det kan være store eller små ting. Hvis jeg så oplever, at et barn går og tumler med noget, vurderer jeg, om det er noget vi skal have talt om på et personalemøde. Det kan f.eks. være børn, der har det svært i en periode, hvis mor og far er ved at blive skilt eller de bliver drillet af andre børn. Så har vi et ekstra øje på det barn.”

En medarbejder viser observatøren deres gekko (en øgle), der sidder på en pind i et bur.

“... den bruger vi til de børn, der har behov for at tale om noget, der er svært. Så hjælper de med at fodre den. Det er nemmere at tale om noget der er svært eller noget der trykker, når man står og laver noget praktisk ... Så på en måde kan man godt sige, at vi visiterer børnene til at fodre øglen”

Vi har set og hørt:

- Vi har oplevet, at medarbejderne har meget fokus og et stort hjerte for børn, der har det svært. Det kan være børn, der har det svært af forskellige årsager, eller de har det svært med at begå sig socialt
- Børn der har det sjovt sammen med de voksne
- Børn der sidder og snakker med en voksen, mens de laver noget
- Børn der fortæller, at de er glade for de voksne, og at de er gode til at hjælpe dem
- Medarbejdere der fortæller, at de elsker deres arbejde og se børnene vokse ved at blive bedre til at begå sig eller tackle en u hensigtsmæssig adfærd
- Medarbejdere der er opmærksomme på at understøtte børnenes forskellige behov ved at tilpasse aktiviteter til enkelt børn eller mindre børnegrupper

Til overvejelse:

- Hvordan arbejder I med børn, der har det svært - er der en systematik - opfølgning og eventuelle handleplaner?
- Drøfter I børnene med udfordringer på tværfaglige møder?
- Hvordan spotter I børn, der har det svært?
- Er det noget, der fylder for alle - eller har I særlige "omsorgsmedarbejdere"?
- Hvordan påvirker det dagligdagen og jeres aktiviteter, hvis der er flere børn, der har udfordringer med at begå sig socialt af en eller anden årsag?
- Hvordan italesættes det overfor andre børn, når enkelte børn eller en børnegruppe har forskellige udfordring
Hvordan informeres forældregruppen om jeres arbejde?

To arbejdspladser - undervisning og fritid

Efter skolereformen har mange flere pædagoger timer i undervisningen - f.eks. som led i den understøttende undervisning eller i forskellige støttefunktioner for børn. I interviewene har vi ikke spurgt ind eller direkte interesseret os for den del af pædagogernes arbejdsdag. Det kan der læses mere om i rapporten, "Alene Med barnet i centrum". Vi har spurgt ind til, hvordan pædagogerne oplever overgangen mellem de to funktioner:

"Det optimale vil være - det havde vi førhen - da holdt vi en pause på en halv time mellem skole og SFO'en. Så kunne man ligesom få rystet skoledelen af sig og gjort klar til SFO'en. Det er et helt andet værdisæt her, end der er i skolen. Det er to forskellige kasketter man skal have på. I skolen skal børnene køres i en meget stram snor, havde jeg nær sagt. Her i SFO'en er man rummelig og åben på en anden måde end i skolen. Her vælger børnene efter lystprincippet. Det her er noget helt, helt andet. Vi oplever som personale, at vi har to forskellige arbejdspladser med 2 forskellige værdisæt. I skolen vægter man meget læring, udvikling og trivsel. I SFO'en er det omvendt, der vægter vi trivsel, udvikling og læring. Det er et andet værdisæt i skolen, fordi det er et læringsrum og SFO'en er børnenes fritid. Det kan godt være mentalt hårdt at skulle omstille sig uden pause."

"Det er problematisk fordi vi er mange der har timer i undervisningen og så åbner SFO'en samtidig med at undervisningen ophører og nogle gange sender lærerne børnene lidt tidligere - det kan godt være lidt problematisk, men vi får det til at fungere"

Overgangen fra undervisning til fritid foregår meget forskelligt i de enkelte SFO'er. Nogle steder er det stadigvæk muligt for medarbejderne at nå ind klasserne og "krydse" ind eller give beskeder. Andre steder er der ikke medarbejdere nok til at gå ind i hver klasse, så derfor må afkrydsningen foregå i SFO'en (typisk i fælles køkken-alrum)

Observation:

Medarbejderne fra SFO'en år ind i klassen. Børnene sidder og spiser. Læreren sidder ved bord foran børnene. Medarbejderen remser hurtigt børnenes navne op og giver besked om hvad de enkelte børn skal huske (gå-hjem tider eller hvis forældrene har givet en besked om ændringer i forhold til det aftalte). Seancen tager ca. 5 minutter og afsluttes med, at børnene pakker deres tasker, tager overtøj og følger med medarbejderen over i SFO.

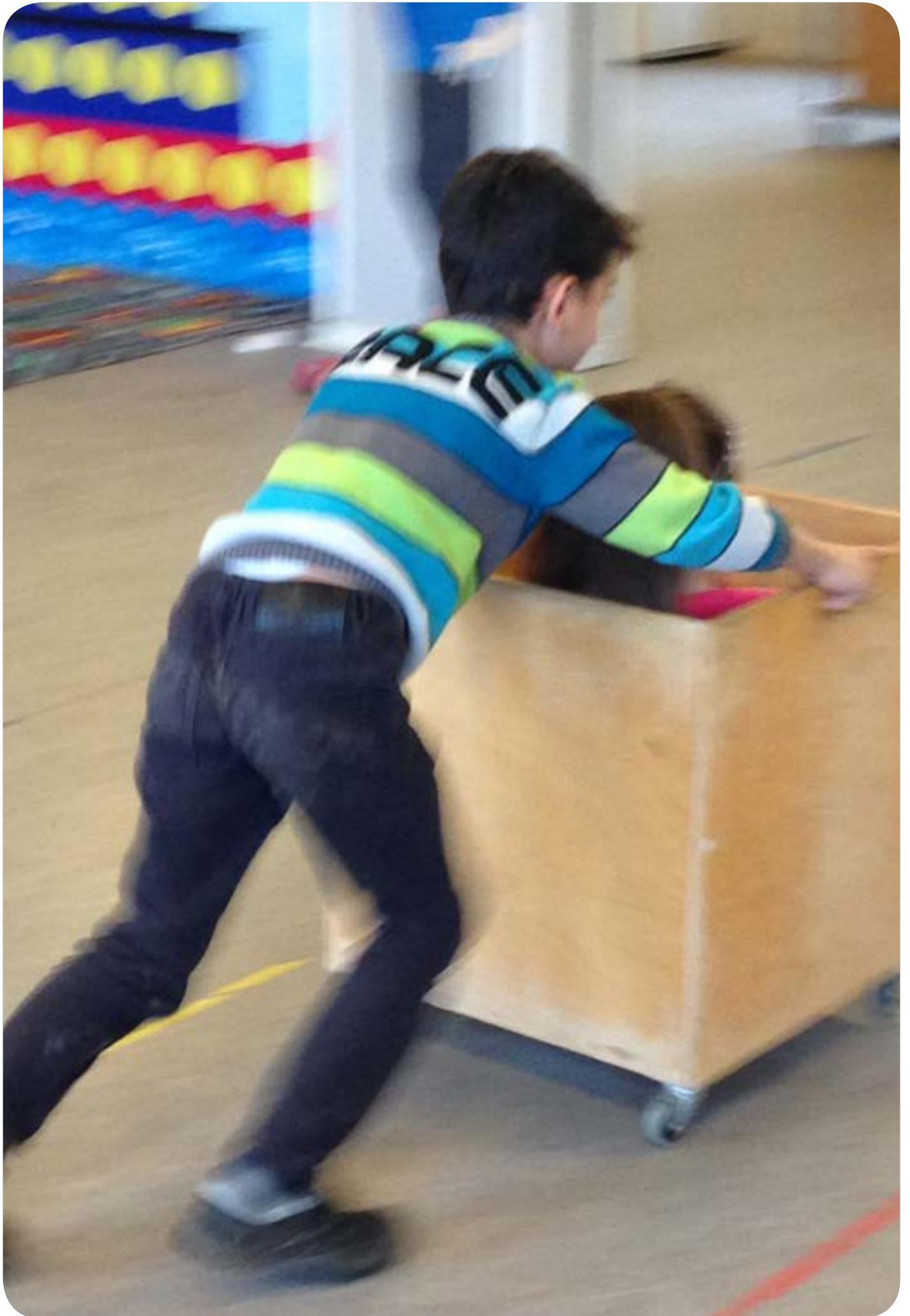
".....før i tiden havde vi bedre mulighed for at hente børnene i SFO'en og krydse dem af inden de kom, men nu er vi simpelthen for få medarbejdere og nogle har jo undervisning og får "fri" sammen med børnene".

Det har vi set og hørt

- Medarbejdere der kommer med tasker og overtøj direkte fra undervisningen og straks går i gang med en aktivitet eller bliver mødt af børn, der vil spørge om noget
- Medarbejdere, der går ind i de sidste fem minutter af undervisningen og "krydser" ind og giver informationer til de børn, der skal i SFO'en
- Medarbejdere der følger/henter de mindre børn til SFO'en (steder, hvor der er langt)
- Medarbejdere der står og venter på børnene, så de kan blive krydset ind, svarer på spørgsmål, sende dem afsted eller guider børnene til en aktivitet
- Medarbejdere der giver udtryk for, at det er hårdt ikke at have en pause mellem undervisning og fritid - de oplever det som at have to arbejdspladser

Til overvejelse

- Kan der ændres på arbejdsgange, så overgangen for medarbejderne ikke opleves så kaotisk?
- Har I haft kontakt til andre SFO'er for at opleve, hvordan overgangen fra undervisning til fritid bliver tacklet andre steder?
- Har I eksperimenteret med forskellige muligheder?
- Er det noget, der drøftes på møder, hvor både lærere og medarbejdere fra SFO'erne er til stede?

Arbejdet giver energi og tapper energi

Vi har i interviewene spurgt medarbejderne, hvad der giver energi i arbejdet, og hvad der tapper energien. Den lavere normering og de kortere dage er noget, der har betydning for det pædagogiske arbejde og noget, der kan være hårdt og opslidende, men generelt udtrykker de interviewede stor glæde ved at arbejde med børn og være sammen med dem. Ofte er det ikke så meget, der skal til, men det ligger medarbejderen meget på sinde, at børnene oplever store og små sejre, og de kan se, at børnene bliver dygtigere til noget eller bedre til at mestre noget.

Det giver energi

“Tak for hjælpen” – at sådan en lille pige vender sig om har det overskud til at sige det, synes jeg er fantastisk. Det gjorde mig så glad, at jeg også gik ind og fortalte det til de andre.

“Når et barn lykkes med noget som er svært, ja så synes jeg også, at jeg er lykkes med mit arbejde”

En pige af anden etnisk baggrund kommer hen og giver mig hånden (observatør) og medarbejderen siger:

“For 3 måneder siden løb hun bare sin vej og kunne slet ikke finde ud af regler eller det at være her. Det er dejligt at opleve, at hun nu er tryk og har tillid til os og at vores arbejde med at socialisere hende bærer frugt. Det gør mig varm om hjertet”

Andre udsagn fra medarbejdere om hvad der giver energi i arbejdet:

“Jeg kan også godt lide at tage mig ekstra af nogle børn. Jeg har f.eks. en lille gruppe børn i skolen, som jeg laver noget socialt med og kan tilgodese nogle børn der har behov for det. Det er jo også noget af det, vi pædagoger er gode til”

“Det der giver mig energi, er at jeg har nogle gode kollegaer og jeg har nogle børn der er glade- at de går hjem med et smil på læben.... at de kommer igen, selvom jeg måske lige har skældt dem lidt ud. Det er drivkraften i mit arbejde”

“Når jeg selv kan få lov til at sidde med aktivitet og lære børnene til at mestre en ny ting. Det giver mig glæde. Når en dreng, jeg har mange støttetimer på, i går tegnede han helt selv en tegning og gav til mig. For første gang!”

“Relationen til børnene, de gode sammenhænge jeg er i. Elsker at sidde i billedkunstlokalet og give dem noget kunstnerisk. Og snakken. Og kollegerne”

“Ungerne, har tillidsfulde børn. Alle kender alle. Det gode samarbejde mellem lærer, pædagog og børnehavepædagoger”

“En dag hvor der er plads, hvor børnene er med og glade for den aktivitet de er i og gode relationer i aktiviteten”

“Se børnene når de vokser med en opgave. Når børnene lykkedes - når børnene lykkedes med noget”

“At være sammen med børnene, de giver også noget tilbage. Glæden ved at lave noget sammen med børn. Vi er forskellige voksne, der brænder for forskellige ting. Vi dækker børnenes behov”

Det har vi hørt og set

- Medarbejdere der hele tiden har børnenes ve og vel på sinde
- Medarbejdere der udtrykker stor glæde ved at være sammen med børnene og se dem udvikle sig
- Medarbejdere, der sætte meget til side for gøre det så godt for børnene som muligt
- At det er vigtigt, at kollegaerne er forskellige og har forskellige kompetencer

- At man kan få lov til at bruge sig selv og sine forskellige interesser til gavn for børnene
- Mange medarbejdere giver udtryk for, at de har et stort hjerte for børn, der på en eller anden måde det svært.

Til overvejelse

- Får I talt om på møder, hvad der giver de enkelte medarbejdere energi - eller er det bare noget medarbejderen går med selv eller taler om i mindre grupper?
- Skaber I rum for de gode historier, og er de en del af dagsorden på jeres møder?
- Får medarbejderne ros og anerkendelse for deres arbejde med børnene?

Det tapper for energi

“Jeg har altid haft 0-klasserne og det er rigtig rigtig hårdt at skulle lære 60 børn at kende og lukke så mange børn ind i sit system og så sige farvel efter et år”

“Når jeg ikke kan få en vikar den ene gang efter den anden og skal være alene om det, så tapper det min energi”

“Ja, hvis der opstår en situation, hvor jeg ikke kan komme videre med et barn. Hvis et barn er ked af det og jeg ikke kan komme ind til det. Så kan jeg godt føle mig utilstrækkelig. Vi har en dreng - ham når jeg bare ikke ind til. Det kan godt tappe mig for energi -men så må jeg bare indse, at det kan jeg ikke - men så har jeg en kollega der kan”

“Jeg bliver udfordret af de mange forskellige rettede roller man har i løbet af dagen. Ingen tid til skift. Hverken mentalt eller fysisk”

“Den kortere dag i SFO. De (børnene) er trætte når de kommer i SFO. Også i ferier, vil gerne bare være hjemme i SFO'en. Overgangen mellem skole og SFO”

“Der ligger tit glemte projekter i krea. Svært at finde tid til børn med særlige behov. Svært at være alene i krea med børn med særlige behov”

“Tidspresset, Daycare system. Kan ikke sende efter Daycare systemet. Laver en manuel sendeseddel ud fra Daycare systemet. Det tager en halv time hver dag.”

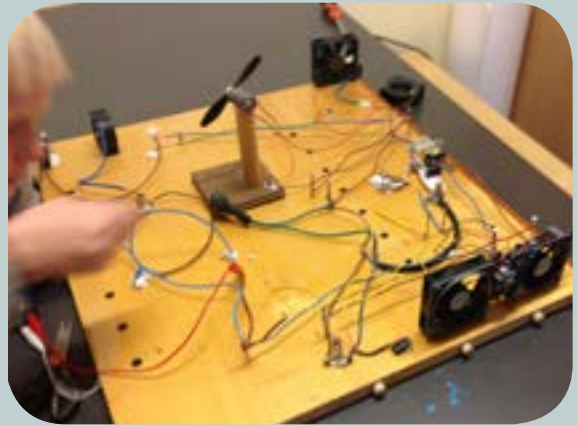
“Efter skolereformen har vi bare ikke tid til noget at gå i dybden med noget som helst, det er lidt ligesom som en slags pauseunderholdning. Det er bare ikke godt nok”

Det har vi ses og hørt

- De mange skift i løbet af dagen trætter, fordi der ikke er tid til at omstille sig mentalt
- Flere giver udtryk for, at Daycare tager alt for lang tid at bruge og ikke opdaterer hurtigt nok
- Medarbejdere der føler, at det er svært at nå børn med særlige behov
- Børn der kan klare sig selv, får ikke tilstrækkeligt nærvær - det giver medarbejderne dårlig samvittighed
- Medarbejdere, der giver udtryk for, at de har for få kollegaer - og at dagligdagen er sårbar ved sygdom og andet fravær
- Medarbejdere der giver udtryk for, at ledelsen ikke er nærværende - de er ikke mere en del af hverdagen

Til overvejelse

- Er det muligt at ændre overgangen fra undervisning til fritid, så det ikke bliver så hektisk for medarbejderne?
- Taler I om på medarbejdermøder, hvordan I kan undgå stress og lette arbejdsgange for alle?
- Bliver det, der tapper for energi, italesat på møder - eller er det noget, den enkelte medarbejder går med selv?
- Kan ambitionsniveauet for forskellige aktiviteter ændres, så fokus flyttes fra aktiviteten til samværet?

Opsamling:

Det gode fritidsliv for børn og unge

Formålet med undersøgelsen var at belyse "det gode fritidsliv for børn og unge" ud fra spørgsmålene:

- Hvad har betydning for børnene og de unge?
- Hvad har betydning for medarbejderne?

Vi håber, at rapporten kan være med til at skabe fokus på den meget vigtige opgave, SFO'erne og klubberne har i forhold til at give børnene en mulighed for at udvikle livsduelighed i trygge voksenstyrede rammer. Vi har set, at dannelse og opdragelse går hånd i hånd, og at børnene oplever af at være en del af et fællesskab. De oplever glæden ved at udvikle kammeratskab sammen med andre børn, mens der er voksne, der guider og tager ansvar for, at samværet skal lykkes. Vi har set, hvordan medarbejderne tager hånd om børnene, så de kan opleve at "skinne" på mange måder, og hvordan de har et stort hjerte for børn, der har særlige behov.

Vi har set børn, der leger mange forskellige lege og udvikler legene i fantasifulde retninger. Vi har hørt rigtig mange børn sige, at de godt kan lide at være i SFO'en og klubben, fordi der er så mange muligheder i form af et væld af forskellige aktiviteter, mange kammerater og hyggeligt samvær med rare voksne. De synes, det er dejligt, at de kan få lov til selv at bestemme, hvad de vil lave, og der er mere tid til at være sammen med kammeraterne. De udtrykker også ærgrelse over, at der ikke er tid nok, og at de hele tiden bliver afbrudt i en aktivitet eller leg, fordi der er nogen bliver hentet.

På baggrund af de mange interview og iagttagelser af børnene har vi oplyst en lang række forskellige udsagn, som har stor betydning for børnene og de unges hverdagsliv i SFO'erne og klubberne.

Vi holder af fritiden, fordi

- Vi elsker have tid til at lege - selvom der nogle gange er for lidt tid
- Det er dejligt selv at kunne bestemme, hvad vi skal lave
- Vi vil være sammen med kammerater - hygge os og have det sjovt
- Der er mange forskellige aktiviteter at vælge imellem
- Vi kan lide at være sammen med rare og sjove voksne - og at de er forskellige
- Vi bliver taget alvorligt og lyttet til
- Vi kan lide at lære nye ting, og at de voksne er med på vores ideer
- Det er dejligt, når der sker nye ting en gang imellem, og vi glæder os, til vi skal have vores næste fælles arrangement
- Der er steder, hvor man kan være sammen med sine venner, uden at de voksne blander sig
- Vi får mere og mere ansvar, når vi bliver ældre
- Der er nogle flere ting vi må, når vi kommer i klubben, og som de små ikke må
- Vi får flere forskellige kammerater, når vi er i SFO'en eller i klubben - end hvis vi bare var derhjemme.

Vi har haft fokus på at synliggøre nogle af de pædagogiske overvejelser, der ligger til grund for praksis. Vi har tydeligt kunnet mærke, at vilkårene har ændret sig, og at det påvirker pædagogerne. Flere pædagoger taler om "før og efter" skolereformen, og de beskriver det som et tab og et savn (frustration) ikke at have tid til at gøre de ting sammen med børnene, som de tidligere gjorde. Samtidig ser vi masser af initiativ, arbejdsglæde og en stor vilje og opfindsomhed til at tilpasse sig til den ændrede virkelighed. Dette kombineret med en stor ansvarsfølelse i forhold til børnene.

Medarbejderne sætter aktiviteter i gang, de er opdragende eller tager hånd om enkelte børn, der har det svært. Det giver energi og har stor betydning, når medarbejderen ser, at børnene er glade, eller de oplever, at et barn vokser med en opgave eller opnår en lille sejr. Medarbejderen har hele tiden deres opmærksomhed rettet mod børnene og deres ve og vel.

Men vi har også bemærket kontrasten mellem "glæden ved børnene" overfor "de ting, der udfordrer pædagogerne i deres daglige virke." De bruger sig selv fuld ud i samværet med børnene - uanset om det drejer en aktivitet, omsorg eller praktiske opgaver til gavn for børnene. På den anden side er udtrykkes der en frustration over, at tiden og personaleresourcerne ikke er der til at gøre det godt nok. Det dræner dem for energi, når der ikke er tid nok til at tage sig af enkelte børn. På trods af de ting, der dræner, giver langt hovedparten udtryk for, at de holder meget af deres arbejde. Det har vi sammenfattet til disse udsagn:

Vi holder af fritiden, fordi

- Det er dejligt at se børnene skinne og vokse med en opgave
- Børnenes ve og vel betyder alt for os
- Vi gerne vil lære børnene at blive livsduelige, og de skal kunne klare sig selv
- Vi elsker at være sammen med børnene og lære dem forskellige ting
- Vi løfter i flok og kollegerne er rare at være sammen med
- Vi oplever, at vi kan gøre en forskel for mange børn og unge og guide dem, så de bliver en del af fællesskabet
- Vi er gode til at give omsorg til børn, der har det svært - også selvom der ikke altid er tid nok
- Det giver energi at opleve børn, der trives og har det godt
- Det er dejligt at have stor indflydelse på, hvilke aktiviteter vi sætter i gang
- Vi er gode til at lytte til børnene og er med til at udvikle ideer og aktiviteter sammen med dem
- Det er dejligt at have kontakt med forældrene og tale med dem om deres børn - også selvom de nogle gange forstyrrer samværet med børnene
- Vi ser det som vores vigtigste opgave at skabe trivsel og læring for børnene - men vi føler ikke altid, at vores indsats bliver værdsat

Arbejdsgruppe og observatørgruppe

Arbejdsgruppen for kvalitetsudvikling i SFO har bestået af:

Lisa Krodal, FTR for pædagogerne
Bettina Lausen, pædagog, Buskelundskolens SFO
Mette Henriksen, FTR for pædagogiske assistenter og medhjælpere
Helene Mie Soelberg, indskolingsleder Dybkærskolens
Merete Bachmann Nielsen, indskolingsleder, Balleskolen
Susie Hjort Berg, Leder af SFO'en på Bryrup Skole
Inge Helboe Kruhøffer, Pædagogisk konsulent

Observatørgruppen

Gruppen har foretaget observationer og interview af 1 til 3 medarbejdere i SFO'erne. Observatøren har været i SFO'erne i gennemsnit 2 dage. Observatørerne har primært været med i overgangen fra undervisning til SFO og klub og i deres åbningstid. De tre observatører fra SFO'erne har været frikøbt til opgaven. Observatørgruppen har haft sparrings- øve-, og efterbehandlingsdage sammen med Eva Bjerrum fra Alexandra instituttet.

Observatørgruppen har bestået af

Susanne Thune Domino, pædagogisk assistent Bryrup SFO
John Lyngby Jepsen, pædagog, Virklund SFO
Karen Lykke Ringgaard, pædagog Buskelund SFO
Jane Vejen Boniface, antropolog
Inge Helboe Kruhøffer, pædagogisk konsulent

Interview af børnegrupperne og sammenskrivning af rapporten er fortaget af

Jane Vejen Boniface, antropolog
Inge Helboe Kruhøffer, pædagogisk konsulent, Skoleafdelingen

Litteraturliste

KL- inspiration - Fritidstilbud uden forandring. KL. 2015. Kommuneforlaget A/S
KL-inspiration - Pædagoger i folkeskolen. KL 2015. Kommuneforlaget A/S
Bjerrum, Eva mf. "Alene. Med børnene i centrum. Læreres og pædagogers professionsforståelse. Oktober 2016 Alexandrainstituttet.
Dinesen, Malene Skov og Kølsen de Wit, Camilla. Innovativ evaluering. 2010. Dansk psykologisk forlag.
Hammershøj, Lars Geer. "Kreativitet - et spørgsmål og dannelse". 2012. Hans Reitzels Forlag.
Højholt, Charlotte, mf. "Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber". 2014, Dafolo
Kristensen, Søren og Krogstrup, Hanne Kathrine. Deltagende observation. Introduktion til en forskningsmetodik. 2003. Saxo.
Børns venskaber og fjendskaber. Delrapport 3, Maj 2003. Afdelingen for Folkesundhed. Århus Amt
Larsen, Jesper. "Fritid - den nye elev i klassen." Ungdomsringen, 2015
Muusmann, Nanna og Østergaard, Søren. "Problemet med venner, at de jo altid giver én ret". Ungdomsanalyse
Fredslund, Hanne. "Evaluering i et narretivt perspektiv". Dansk Psykologisk Forlag, 2013
Børn og Unge, diverse artikler fra årgang 2014-2017 (artiklerne kan søges i Børn- og Unges database)
FORSKNING: Mødet ved kaffemaskinen styrker samarbejdet, 2017, nr. 8 - Steffen Hagemann
FORSKNING: Hvis vi holder fokus, kan vi nå hinanden, 2017, nr. 8 - Marie Bille
Ny undervisningsminister til skolepædagoger. I skal ikke bare sættes ind efter behov. 2017. nr. 1 - Steffen Hagemann
Færre børn i SFO'erne, 2016, nr. 14 - Steffen Hagemann
Folkeskolereform. Kvalitetsløft skal redde SFO'en. 2015, nr. 13 - Steffen Hagemann
TEMA: SKOLEREFORM.
De har positive erfaringer. Ungdomsklubben er flyttet ind på skolen, 2015, nr. 11. Steffen Hagemann
Skolereformens pris. Færre børn går i sfo'er og klubber, 2015, nr. 6 - Kurt Balle Jensen
BUPL MENER: Fritidspædagogikken er i farezonen, 2014, nr. 13 - Elisa Bergmann formand for BUPL
Skolepædagog efterlyser ligeværdighed. Vi kæmper for vores berettigelse, 2014, nr. 19 - Trine Vinther Larsen
Frustrerede pædagoger. Vores fritidstilbud udhules, 2014 Nr. 20 - Trine Vinther Larsen
TEMA: SKOLEREFORM.
Men her er pædagogerne tilfredse. Vi har fået meget mere helhed, 2015, nr. 11 - Steffen Hagemann

Oversigt over antal børn i SFO og klub for skoleåret 2014 og 2016

SFO	2014						2017					
	0.-3. kl.	0.-3. kl.		4.-6. kl.	4.-6. kl.		0.-3. kl.	0.-3. kl.		4.-6. kl.	4.-6. kl.	
	Elevtal	Børnetal		Elevtal	Børnetal		Elevtal	Børnetal		Elevtal	Børnetal	
SFO	05.09.14	01.10.14	%	05.09.14	01.10.14	%	05.09.17	02.10.17	%	05.09.17	02.10.17	%
Ans	184	144	78,3%	137	55	40,1%	169	153	90,5%	128	63	49,2%
Balle	273	249	91,2%	220	74	33,6%	264	251	95,1%	204	139	68,1%
Bryrup	125	95	76,0%	89	26	29,2%	105	71	67,6%	103	16	15,5%
Buskelund	212	196	92,5%	156	81	51,9%	207	198	95,7%	153	92	60,1%
Dybkær	238	220	92,4%	235	165	70,2%	233	219	94,0%	288	147	51,0%
Frisholm	221	199	90,0%	144	36	25,0%	195	179	91,8%	153	41	26,8%
Funder	154	144	93,5%	124	72	58,1%	156	155	99,4%	108	70	64,8%
Fårvang	105	91	86,7%	80	28	35,0%	90	82	91,1%	69	37	53,6%
Gjern	95	81	85,3%	71	58	81,7%	91	85	93,4%	64	45	70,3%
Gjessø	99	94	94,9%	78	58	74,4%	68	65	95,6%	80	58	72,5%
Grauballe	101	95	94,1%	39	27	69,2%	82	76	92,7%	66	35	53,0%
Gødvad*	165	151	91,5%	119	1		157	144	91,7%	113		
Hvinningdal	315	284	90,2%	250	125	50,0%	301	279	92,7%	239	118	49,4%
Kjellerup	263	207	78,7%	215	95	44,2%	248	209	84,3%	191	86	45,0%
Kragelund	64	50	78,1%	43	23	53,5%	64	52	81,3%	45	23	51,1%
Langsø	92	90	97,8%	70	58	82,9%	85	84	98,8%	61	54	88,5%
Resenbro	85	78	91,8%	69	21	30,4%	94	90	95,7%	59	41	69,5%
Sejs	287	273	95,1%	209	164	78,5%	284	273	96,1%	227	190	83,7%
Sjorslev	71	62	87,3%	51	37	72,5%	78	71	91,0%	47	40	85,1%
Skæggkær	153	127	83,0%	112	48	42,9%	122	120	98,4%	123	84	68,3%
Sorring	126	118	93,7%	82	50	61,0%	124	121	97,6%	89	45	50,6%
Sølyst	228	196	86,0%	140	95	67,9%	245	217	88,6%	141	109	77,3%
Thorning	143	102	71,3%	115	33	28,7%	142	108	76,1%	105	41	39,0%
Troldhøj*	0	45		0	4			47			10	
Vestre	205	188	91,7%	162	134	82,7%	187	182	97,3%	156	128	82,1%
Vinderslev	68	61	89,7%	53	33	62,3%	57	45	78,9%	50	27	54,0%
Virklund	201	196	97,5%	162	115	71,0%	192	189	98,4%	155	143	92,3%
Voel	162	160	98,8%	110	76	69,1%	141	136	96,5%	111	86	77,5%
I alt	4.435	3.951	89,1%	3.216	1.787	55,6%	4.181	3.854	92,2%	3.215	1.958	60,9%

*Gødvad og Troldhøj har ingen klub

Silkeborg
Kommune